

Úgy írtak és beszéltek már rólam, mint arról a labdarúgóról, aki messzi útról tért vissza.

Az újjászületésemet is jelentő varsói magyar–lengyel mérkőzésen, majd ősszel a magyar–osztrák válogatott találkozóán, a Szusza, Deák, Hidegkuti belsőhármassal szerepelt támadósorunk.

Meg kell emlékeznem e belsőhármás másik két tagjáról, Deákról és Szuszáról, a magyar labdarúgás akkori nagy ígéreteiről. Ők is sokat tettek a magyar labdarúgás, támadójátékunk színvonalának emeléséért. Deák Ferinek minden adottsága megvolt a vérbeli középcsatár-játékhoz, a lőrinci „gólzsák” valóságos réme volt a kapusoknak. Kitűnően helyezkedett, pillanatok alatt robbant ki és félcimtes erejű lövései sokszor hozták nehéz helyzetbe a biztos kezű kapusokat is.

*

Új ország és új sportélet született a romokon.

A magyar sportemberek keményen küzdöttek a sportolási lehetőségek megteremtéséért, s egymásután zajlottak le labdarúgásban is a nemzetközi találkozók.

Miközben a régi Lóverseny tér gazzal benőtt területén a Népstadion építését elkezdték, hosszú idő után újra olimpiára készültek legjobbaink: a londoni olimpiára.

A magyar labdarúgást 1948-ban már úgy tartották számon Európa sportközvéleményében, mint amellyikkel számolni kell. Valóban – három esztendő alatt bámulatosan gyorsan kelt életre a futball, mi sem bizonyítja ezt jobban, mint nemzetközi eredményeink. Így például három esztendő múltán, hogy elhallgattak a fegyverek, 7 : 4 arányban győzte le a válogatottunk annak az országnak – Svájcnak – válogatott csapatát, ahol nem pusztított háború, ahol az emberek békésen éltek végig a véres esztendőket. Az osztrákok elleni 3 : 2-es, Csehszlovákia válogatottjával szemben kivívott 2 : 1-es arányú győzelmünk, és különösképpen a Románia elleni 9 : 0-ás, valamint a lengyelek elleni 6 : 2-es gólszűretünk beszédesen példázták, hogy államunk támogatásán kívül milyen nagy társadalmi erők játszottak közre a magyar sport újjászületésében.

Sok fiatal játékos került ebben az időben a válogatottba. A klubcsapatok valósággal ontották a tehetségeket. Védőkben, csatároknak nem volt hiány, inkább a kapus kérdése okozott problémát, amikor a különböző válogatott csapatok és keretek összeállítása került szőnyegre.

A múltban a magyar labdarúgás híres volt nagytudású kapusairól. Minden korszaknak megvolt a maga kapusegynisége, gondoljunk csak Plattkóra, Zsákra, Kropacsekre, Amselre, Aknaira, hogy csak az ő nevüket említsem.

A háború után elég nagy hiány volt kapusokban, mind a klubokban,

mind a válogatott csapatban. Ezért fogadta egész sportközvéleményünk örömmel, amikor híre jött annak, hogy új kapustehetség bontogatja szárnyait a MATEOSZ csapatában – Grosics Gyula. A lengyelek elleni mérkőzés – amelyen jobbösszekötőt játszottam – számunkra azért is emlékezetes marad, mert ezen a mérkőzésen mutatkozott be a magyar válogatott új, fiatal kapusa: Grosics.

A Románia válogatottja elleni győzelmünk után így írt kapusunkról az egyik román lap:

„Tíz év óta nem láttunk olyan kapust, mint Grosics . . .”

Grosics Gyulával azóta sok nagy sportcsatában vettem részt. Sok győzelmünknek volt fő részese ez a kivételes tehetséggel megáldott nagytudású kapus.

Gyuszinak is úgy kezdődött sportpályafutása, mint sok labdarúgónak. Vidéki grundokon élte át gyermekkorát. Az apja Dorogon bányalakatos volt. A Grosics-gyerek a szomszédos Esztergomba járt iskolába, s az iskolai csapatban játszott – csatárt. Itt fedezték fel. Amikor ifjú korában a dorogi csapathoz igazolták – 1939-ben –, mint középcsatár, majd jobbösszekötő szerepelt; az NB I-es csapatnak állandó tartaléka volt a 14 éves játékos.

Ez azzal is járt, hogy vasárnaponként, amikor az első csapat a bajnoki mérkőzéseket játszotta vidéken, az ifjú Grosics szabadon rendelkezett idejével.

Hogyan lett Grosicsból kapus?

Ennek is megvan a maga érdekes története. A sors és a véletlen, lehet azt mondani – a végzet játszott nagy szerepet abban, hogy ebből az ifjú emberből Európa egyik legnagyobb tudású kapusa váljék, sokszoros magyar válogatott.

Igy történt:

Dorog első csapata Komáromban játszotta egyik bajnoki mérkőzését. Gyuszit nem vitték el magukkal, így hát ő ebéd után felpattant a kerékpárra – ez volt a labdarúgáson kívül a kedvenc sportja –, s nekivágott az eperfákkal szegélyezett országútnak. Grosics egymásután hagyta maga mögött a kilométereket, s egyszer csak feltűnt az úton az első csapatot Komáromba szállító autóbusz. Gyuszi még integetett a „nagyoknak” gépéről és gondolatban sok szerencsét kívánt társainak a keménynek ígérkező mérkőzéshez.

A kocsí azonban gyorsan lefékezett.

Arra gondolt a fiú, hogy talán motorhiba miatt álltak meg és máris felgyűrködött, hogy segítsen a sofőrnek kijavítani a hibát, hiszen már nem sok idő volt hátra a mérkőzésig.

Nem volt defektje a motornak, más miatt álltak meg . . .

Amikor odaért, sietve közölték vele, hogy a csapat kapusa, Pap, nem volt ott az indulásnál, a vezetők nem vártak rá, mert nem futotta az idő-

ből, s így kapus nélkül indultak el a bajnoki mérkőzésre. Az egyik vezető nagysietve feltolta Gyuszit és kerékpárját a gépkocsira:

– Te jössz velünk, te véded majd Komáromban a kaput...

Azzal a kocsii elindult. Grosics csak a kocsiiban ocsúdott fel:

– Hogy védem én a kaput, amikor nem vagyok kapus?...

Megnyugtatták:

– Még mindig jobb, ha valaki áll a kapuban... Majd a védők úgy játszanak, hogy ne legyen sok dolgod...

Grosics elgondolkodott; lesz, ami lesz. És Papra, a kapusra gondolt nagy haraggal. Megjegyezte tréfásan az egyik vezető:

– Ha nincs „Pap”, jó lesz a ministráns is...

Nos, a „ministráns” Grosics Gyuszi – az országúton született kapus –, ragyogóan bevált ezen a mérkőzésen, jórészt neki köszönhetette csapata, hogy győzelemmel tért vissza Dorogra. Grosics meglepően biztos kézzel húzta le a labdákat és futott ki a támadók elé...

Grosics e mérkőzés után a Dorog kapusa lett.

A románok elleni találkozóán Grosics véglegesen „befutott”.

Amikor e történetet elmesélem, önkéntelenül is arra gondolok: lám milyen kifürkészhetetlen a labdarúgók sorsa. Én annak idején, ifjú koromban kapusként kezdtem pályafutásomat, s csatár lett belőlem. Grosicssal fordítva történt: csatárból lett – mint mondani szokás – a sors akarataiból kapus...

*

1949-ben felfigyeltek a külföldi szakemberek a magyar labdarúgásra, Grosicson kívül más tehetségek is erősítették legjobb tizenegyünket. Kiváló erőnléttel rendelkezett már válogatott csapatunk. Nagy szerepe volt ebben annak is, hogy a klubedzők mind nagyobb fontosságot tulajdonítottak az erőnlét fejlesztésének. Csak a technika volt még több játékosunk gyengéje. Sajnos, ennek javítására már kevesebb gondot fordítottak az edzők, a hiányos labdakezelés például gyakran kiütközött a válogatott csapat néhány játékosán. Alig volt olyan labdarúgó a válogatottban, aki mindkét lábbal egyformán jól kezelte a labdát. Sebezhető pontja volt abban az időben csapatunknak a fejjátéka is.

A játékosok szorgos munkával igyekeztek a felismert hiányosságokat javítani. Öröndetes volt, hogy a nehéz taktikai megoldásokat is elsajátította a legjobb játékosokat felvonultató válogatottunk.

Labdarúgásunk korszerűsítésével a magyar futball 1949 őszétől példaképpen állt a külföldi szakemberek előtt. A legnagyobb tudású játékosok is alárendelték magukat a csapat érdekeinek. Önzetlenek voltak a válogatott tagjai, a múlttal szemben most már nem egyénieskedtek. Ehelyett a kollektív játék került előtérbe.

Így jutottunk el a magyar labdarúgás felemelkedésének egyik fontos állomásához, a svédek elleni válogatott találkozóhoz.

Nyilván Bukarestben, a B-válogatottban elért három gólom indította arra a szövetségi kapitányt, hogy a Svédország ellen szereplő magyar A-válogatott csapat balszélére állítson.

Ez egyben nagy felelősséget is jelentett.

Ragyogó tudású játékosokból állt a svéd csapat: Lindberg – K. E. Andersson, K. Nordahl, E. Nilsson – Ahlund, Rosen – Jönsson, Palmer, Jepsson, S. Andersson, Sundquist.

Olvassuk el még egyszer ezt az összeállítást és gondoljunk e csapatban szereplő játékosokra, azokra, akiket később a labdarúgó-világ elismerése fémjelzett sportpályafutásuk során.

A svédek ellen a szélen kissé hátravontan játszottam, így hoztam fel a labdát, s amikor befelé húzódtam, valamelyik csatártársam jött ki a szélre a helyemre. A helycsere, a tudatos váltás, akkor még gyerekcipőben járt Európa futballjában. Váltották, cserélték a helyüket más csapatokban is a csatárok, de ezek a váltások inkább ösztönösek voltak, tudták, hogy a korszerű csatárjáték egyik feltétele a helycsérés támadás, de ilyen játékra csak inkább a jószándék volt meg abban az időben a külföldi csapatokban, a tudatosság, a tervszerűség még hiányzott. A mi csatársorunk viszont már jól értette a támadások e változatos módját. A váltásokkal valósággal megkevertük, pánikot okoztunk az ellenfél védelmében.

5 : 0-ra győztük le a svéd válogatottat. Nagyszerű teljesítményt nyújtott a magyar együttes. Minden erénye, tudása kidomborodott.

Az öt gólból három gól az én beadásomból született. Ez azt is bizonyítja, hogy a szélsőnek, a sűrű váltások ellenére sem szabad elhanyagolnia igazi feladatát, ha mód nyílik rá, a szélső éljen posztjának előnyeivel, jól adjon be, főként pontosan.

A magyar labdarúgás fokozatosan átalakult. A korszerű helycsérés támadójátékon kívül mind nagyobb szerepet kapott a hátravont középcsatár, ezt az új „találmányt” az európai futballban a magyarok, közelebbről Bukovi Márton vezette be.

A csapatépítésben sok gondja volt az edzőnek. Különösen a középcsatár helyére volt nehéz megfelelő játékost találni, ezért sokat kísérletezett. Az MTK-ba került a háború utáni években Palotás Péter, aki később sok sikert ért el a válogatott csapatban is, s tagja volt a bajnokságot nyert olimpiai együttesünknek.

Amíg azonban Palotás idáig eljutott, nagyon sok víz folyt le az óbudai partok mentén az öreg Dunán. Palotást eredetileg fedezetbe állította edzőnk, eleinte jól ment a játék a fiúnak, de mint sok futballistának – köztük nekem is – akadt olyan időszaka, amikor mély hullámvölgybe került. Tudják, hogy van ez ilyenkor... Rajtam kívül sok futballista tapasztalta, hogy a közönség nem elég megértő, nem akarja belátni, hogy akadhatnak

a labdarúgó pályafutásában olyan időszakok is, amikor nem megy a játék. Hiszen a labdarúgó sem gép!

Nem gép... Milyen sok tényező léphet fel még egy nagytudású labdarúgónál is, ha egyszerűen kihagy a „szerkezet”, nem működik úgy a reflexe, ahogyan szeretné, nem jön ki a lépés, pedig nagyon akar, szeretne jó teljesítményt nyújtani.

Talán furcsa példának tűnik, ha felhozom: a versenyllovak sem futják ki mindig a legjobb idejüket. Pedig... őket beterelelik a verseny után az istállóba, bezárják az ajtót, jól vigyáznak rájuk. És pontosan adagolva, mindig a megfelelő mennyiségű zabot kapják és a folyadékot is decire kimérve itatják meg velük. És mégis előfordul, hogy időnként a klasszis versenyllovak sem nyújtják azt, ami bennük van.

Hát még egy labdarúgó!

Igy volt ez Palotással is, legalábbis olyan értelemben, hogy sportszerű életet élt, az edzéseken pontosan megjelent és nagy odaadással végezte a technikai, erőnléti és taktikai gyakorlatokat.

És mégsem ment neki mindig a játék. Akart, de nem és nem... Persze, ehhez hozzájárult a közönség türelmetlensége is: sokszor kifejezésre juttatta a mérkőzés közben nemtetszését Palotással szemben. Az érzékeny fiú teljesítményére kihatással volt, amikor a tribünről hallotta a neki címzett gúnyos megjegyzéseket.

Bukovi azonban nem hagyta magát befolyásolni. Kitartott Palotás mellett, mert tudta, hogy tehetséges, szorgalmas, igyekvő játékos. De ez az állapot aztán tűrhetetlenné kezdett válni. A közönség hangosan követelte, hogy állítsanak más játékost Palotás helyére, a fedezetben. Kínos volt számunkra is ez a szituáció és sokszor eredményességünk rovására ment a klubcsapatban.

Edzőnk sokat tépelődött. Palotáshoz ragaszkodott és egyszer merész tervvel állt elő:

– Nézze Péter – mondta Palotásnak –, én bízom magában, tudom, hogy tehetséges labdarúgó, de valamit tennünk kell, hogy lecsillapítsuk a közönség egy részének helytelen, türelmetlen magatartását... A középcsatár posztja Höffling távozásával megüresedett, a következő mérkőzésen középcsatárt játszik. De nem egyszerű középcsatárt...

Az edző aztán leült Palotással, hosszasan elbeszélgetett vele arról: mivel Péter fedezeterényekkel rendelkezik, a középcsatár szerepét a fedezetjátékkal kell összevegyítenie: a támadó sor közepén kezd ugyan Palotás, de fokozatosan hátrahúzódik, mint harmadik fedezet. Akinek a védőmunkán kívül persze az is lesz a szerepe, hogy a réseken előretörjön, támadásokat indítson és azok befejezésében részt vegyen.

A szigorú emberfogás egyre jobban megnehezítette az előretolt középcsatár eredményességét. Az ellenfél védője árnyékként ráállván igyekezett kikapcsolni a játékból, megakadályozni a labdaátvételt. A középhátvé-

1949. november 20. Az újpesti stadionban Magyarország–Svédország mérkőzés, 5 : 0. Ezen a találkozón játszottam először balszélsőt, ettől az időtől lettem „mindenese” a válogatott csapatnak

A Népstadionban kapura török

Az MTK—Sparta mérkőzés előtt a Sparta csapatkapitányával nyilatkozunk Szepesi Györgynek, a rádió riporterének

Az NDK elleni találkozón lövésemet nem tudja háritani a német kapus

1952. Helsinki, az otaniemi olimpiai tábor madártávlatból

A helsinki stadion, amelyben a magyar labdarúgó válogatott csapat kivívta olimpiai bajnokságát

Helsinkiben a magyar—olasz találkozón Csordáshoz fejelem a labdát

Az 1952-ben olimpiai bajnokságot nyert magyar csapat üdvözli a közönséget

deknek egy időben ez volt a fő feladatuk, ezért az előretolt középcsatár és a középhátvéd közti harc sokszor szemre sem nyújtott kellemes látványt a nézőknek.

Palotás az új szerepkörben kitűnően bevált: hátrahúzódva, védő szerepét is betöltve játszott. Ezzel „kihúzta” magával középhátvédjét, s az így támadt résen a csatárok előtt nyílt folyosó vezetett az ellenfél kapujához.

A hátravont középcsatárság tehát így született meg. Később átvették ezt a többi csapatok, elterjedt külföldön is a magyar „találmány” és valósággal átalakította a támadó- és védőjátékot. A magyar válogatott is alkalmazta ezt a módszert, s mint elsők, jobban idegeztük be ezt a játékfelfogást, mint mások. Magam is játszottam ebben a szerepkörben sokszor, nekem is „jól feküdt” a hátravont középcsatári szerep.

Más új taktikai újítással is meglepték a magyarok Európa labdarúgását. Mind jobban előtérbe került a mozgó játékban, hogy a szélsők se ragaszkodjanak elől mereven a helyükhöz, szükség esetén a csatárok is vállaljanak védőszerepet. Zavarják az ellenlábas csatárokat, fedezeteket a labdaátvételnél, leadásban. Ilyen felfogásban játszottam balszélsőt Svédország válogatottja ellen is.

Ebben az időben a svédek elleni mérkőzés után, nagy elismeréssel írtak a lapok Bozsik József labdarúgó-művészetéről, ő ettől az időtől kezdve, mint támadófedezet indult el fényes, sok sikerrel gazdag pályafutásán.

Emlékszem, az egyik válogatott mérkőzés előtt az egyik külföldi szaklap korábban küldötte ki Budapestre riporterét, azzal a megbízatással, hogy derítse fel és írja meg: mi a titka a magyar labdarúgás nagy sikereinek. Nézzem be a riporter a magyarok „boszorkánykonyhájába”, lesse el a műhelytitkokat. Beszéljen néhány nagytudású labdarúgóval, például Bozsik Józseffel, honnan indult el, hogyan lett belőle kiemelkedő tudású labdarúgó.

A szóban forgó válogatott találkozó előtti napokban kirándulásokat tettünk; előkészítő mérkőzéseinket kis városokban, községekben játszottuk, hogy ezzel is fokozzuk a fővárostól távol eső helyen a labdarúgás iránti érdeklődést.

Magunkkal vittük a kirándulásra és a portyára a külföldit is. A vidéki vendéglátók, a helység melletti erdő szélén, különleges „csemegében” részesítették a válogatott tagjait – szalonnasütésen látták vendégül őket.

A külföldi riporter csodálkozással figyelte, hogy nagy rőzschalom közlébe invitálnak minket. Gyufák villantak az esti homályban, meggyújtották a rőzsét, láttam arcán, hogy érdeklődéssel tekint körül: talán tűzijátékkal kedveskednek a játékosoknak?

Bozsik mellett ült, a ceruzáját készenlétben tartotta. Mellettünk tolmács helyezkedett el, jól hallottam, hogy miről beszélnek. Bozsik hosszú pálcikát vett elő, késével meghegyezte, majd jókora szalonnát tűzött rá. A másik

kezébe kenyeret vett és a pálcát a kenyérrel az újságírónak adta. Az zavar-
tan várta a fejleményeket, figyelt.

Bozsik mutogatta, hogy csinálja utána a vendég is. Tanulékony volt az
újságíró, megkezdődött a szalonnasütés. Jóízűen falatoztak.

– Ízlik? ... – kérdezte a külföldi Bozsikot.

– Már hogyné ízlene ... Tizennégy éves koromban kifutó voltam ...
Mit adtam volna akkor egy ilyen falatért ... Amit kerestem, haza kellett
adnom, az apám betegeskedett, az anyánk négy gyereknek kereste a ke-
nyeret ...

Magasba repült a rőzseláng szikrája, s Bozsik nagy figyelemmel csö-
pögtette kenyerére a forró zsírt.

– A szalonnasütést fiatalon tanultam, amikor téglahordónak álltam be
az egyik építkezésnél ... Maltert és téglát hordtam – fordította Bozsik
szavait a tolmács. – Nem ártott meg ... Este pedig szalonnát sütöttünk az
állványok alatt. Abban az időben ez volt a meleg étel a számomra, a fő
táplálékom ...

Bozsik szinte magának mondta:

– Múlik az idő, régen volt ... Kevés volt az élelem, vagy ahogyan most
nevezik: kalória, de munka után a vakulásig rúgtuk a labdát, a kispesti
Lipták-téren ...

Bozsiktól jó anyagot kapott a külföldi újságíró. Jóska jó hangulatban
volt. Elmondta életét, pályafutását. Arra a korra emlékezett, amikor la-
katos-inas lett a Hofherr-gyárban. Először 1947-ben húzta magára a válo-
gatott mezt.

És Európa legkiemelkedőbb tudású, kulturált támadó fedezete ebben
a szerepkörben valósággal iskolát csinált, a helyzetmegoldások sokrétű vál-
tozatát alkalmazta játékában. Erénye, hogy látszólag egyszerű eszközökkel
tartja fel az ellenfél támadását, felviszi a labdát, magára húzza a védőket,
szerezni próbálják, de a nagyszerűen cselező Bozsikot nem lehet feltartani,
körülnéz és a labda máris ott táncol valamelyik csatár lábán vagy a fején.
Kiszámíthatatlan. Sokszor maga viszi fel a labdát az ellenfél 16-osáig, sok
gólt ért el így váratlan lövéseivel.

Bozsik az egyetlen magyar labdarúgó, aki száz alkalommal öltötte ma-
gára a válogatott mezt.

MOSZKVA, VARSO, A HELSINKI OLIMPIA

Újra tagja lettem a magyar válogatottnak, jó érzés volt ez, hiszen most már nem kellett tartanom attól, hogy esetleges átmeneti visszaesésem folytán kikerülök a legjobb tizenegyből. Állandó válogatottnak könyvelt el a sportközvélemény.

Az új magyar csapatban egyes posztokra még keresték a szakemberek a játékosokat. Labdarúgó-életünk szervezettsége folytán alkalom nyílt arra is, hogy a szakvezetők áttekintést nyerjenek labdarúgásunk egész mezőnyére. Az NB I-es csapatokon kívül a figyelem mind jobban ráirányult az alsóbb osztályokban szereplő, a közvélemény előtt még ismeretlen játékosokra is.

Több fiatal labdarúgó került ezekben az időkben a magyar válogatott csapatba. Sebes Gusztáv merész kézzel nyúlt a fiatalításhoz, még akkor is, ha gyors eredményeket nem ért el az ifjú tehetségek bedobásával, s átmeneti nehézségeket okozott a fiatalok szerepeltetése. De aztán az idős játékosok tapasztalata jól keverődött az ifjú labdarúgók lendületével, frissességével.

Sebes Gusztáv sokat tett abban az időben válogatott csapatunk kialakításáért, az egységes és nagy ütőerőt képviselő együttes összekovácsolásáért.

Igaz, ehhez minden segítséget megkapott.

A csapat építésével, az új, meglepő taktikai húzások kidolgozásával, a megfelelő játékosok kiválogatásával fokozatosan átformálta azt az együttest, amely évekig tartó veretlenségével, újszerű játékával az egész labdarúgó-világban nagy elismerést váltott ki. A szakmai képzésen kívül súlyt helyeztet a játékosok kulturális igényeinek a kielégítésére is. Közös szín-

ház- és operalátogatások sűrűn szerepeltek az előkészületek műsorában. Évekig jól össze tudta fogni a csapatot, s nem idegenkedett attól sem, hogy ismeretlen „szürke” játékosokat is kipróbáljon.

*

1950-ben került a válogatott csapatba mint jobbhátvéd Dorogról Buzánszky Jenő. Igaz, ő már nem számított fiatalnak, 25 esztendőős korában került a legjobbak közé. A dombóvári vasutascapatból jutott az NB I-es együttesbe. Előbb az iskolai csapatnak volt Buzánszky egyik erőssége. Dombóvárról Pécsre, onnan Dorogra vándorolt a tehetséges játékos. Érdekes, ő sem kezdte védőként, csatár volt, s miként klubtársa, Grosics – Buzánszky is a véletlennek köszönhette, hogy arra a posztra került, amelyen később legnagyobb sikereit aratta. Egyik védőtársa megsérült, Buzánszkyt tették a helyére. Annyira megkedvelte a hátvédjátékot, hogy – bár kísérletet tettek vezetői erre – nem mondott le erről a posztról játékos-pályafutásának a befejezéséig.

Buzánszky sallangmentes, egyszerű, de nagyon hasznos védőjátéka fordulatot hozott a dorogi együttes további szereplésében is. Először Bulgária válogatottja ellen mutatkozott be a vidéki jobbhátvéd. Hátvédtársaival, Börzszeivel és Lantossal, nagyszerűen megértették egymást. Arra a helyre került, ahol előtte sok játékost kipróbáltak már a szakvezetők. A szófiai mérkőzés egyik nagy meglepetése Buzánszky sikeres bemutatkozása volt, pedig Dimitrov, a bolgárok legjobbja volt az ellenlábasa. Hosszú évekig a jobbhátvéd posztjának betöltésénél már nem voltak gondjai a válogatott szakvezetőinek. Hallatlan szívósság, nagy akarat és jó helyezkedési készség, kitűnő rúgótechnika emelték Buzánszky játékát az eddigi jobbhátvédek teljesítményei fölé.

Az ő esete is bizonyítja: ma már a fővárosi játékosok nem élveznek előnyt a vidékiekkel szemben a válogatásnál. A tudás dönti el, hogy melyik labdarúgó húzza magára a címeres mezt, s látja el a válogatott csapatban megtisztelő szerepkörét. Buzánszky bebizonyította, hogy rászolgált a bizalomra. Sok-sok válogatott mérkőzésre emlékszem, azokra, amikor Jenőnek szívére, lelkesedésére nagy szükség volt. Gyorsan, keményen, férfiasan, de mindig sportszerűen játszott. Nagy érénye volt, hogy „kétlábás” labdarúgóként szinte soha nem jött zavarba.

Új játékosként ez idő tájt került a magyar válogatottba Zakariás József, klubtársam is. Az ő munkabírása, szürkének tűnő, de végtelen hasznos játékka nagyon megerősítette a védelmünket. Nem pepecselt, nem tologatta a labdát, amint megkapta, lehetőleg a legjobb helyre adta. Olyan egyszerűen, cicoma nélkül játszott, hogy a tribünön ülőnek úgy tűnt, mintha Zakariás nem is lenne a pályán. Mi azonban éreztük, hogy minden ízével, idegével a játékot követi, nagyszerűen, könnyedén oldott meg nehéz feladatokat is.

Zakariás, mint fedezetjátékos a válogatottban védőfeladatokat kapott, szinte ő volt a negyedik hátvédünk.

Általában nagyon tehetséges játékosok töltötték be a posztokat a magyar válogatottban. De őva intek minden fiatal labdarúgót attól, hogy azt higgye: egyedül a született tehetség elegendő ahhoz, hogy valakiből sokoldalú, képzett játékos váljék. A sokoldalúságért sokat kell dolgozni. El kell sajátítani a labdarúgás sok fogását. A sokoldalúságra nem születnek a sportemberek, meg kell szerezni az ezzel járó képességeket. Persze, a labdarúgás alapelemeivel tisztában kell lenni. A legtöbbet azonban gyakorlással lehet elérni. És ezt már ifjú korban kell elkezdeni, a gyermekkorban, mert amit kölyök- vagy ifjúsági korából a felnőttek közé visz az ember, olyan kincs, ami nagyon gazdaggá teheti képességekben a játékost.

Bal lábbal például nekem eleinte nem ment a játék. Ezért sokszor mentem ki az edzésre korábban, vagy maradtam a pályán, amikor már társaim levonultak az edzésről és tovább gyakoroltam. Százszor is felleveztem a labdát és amikor lövőhelyzetbe kerültem, a bal lábammal lőttem.

Másik receptem ifjú „egylábas” labdarúgók számára: csak a bal lábamra húztam bőrszöges cipőt, a jobb lábam mezítláb maradt. Mindenki tudja, aki már játszott cipő nélkül, hogy milyen kellemetlen, ha pucér lábbal löjjük a labdát. Égető, csípős érzése van az embernek. Természetesen ezek az edzéseken, amikor a bal lábamat, a „süketet” igyekeztem fejleszteni, kerültem, hogy a cipő nélküli jobbal rúgjak, és ösztönszerűleg is a bal lábamat használtam. Nos, az eleinte nehézkesnek, kellemetlennek és szokatlannak tűnő edzéseken lassan belejöttem a bal lábam használatába. Jórészt ezeknek a magánosan eltöltött „különóráknak” is köszönhetem bal lábam „egyenjóságát”.

A bajnoki mérkőzéseken és a válogatott találkozókön is lőttem néhány olyan gólt, amelyről azt írták, hogy labdarúgó-iskolában tanítani kellene a góllövésnek ezt a fajtáját. Ne vegyék szerényletlenségnek, ha elmondom, hogyan szereztem meg képességeimet a góllövésben; hogyan idegeztem be például a felsősarokba irányított lövéseket, amelyeket csak ritkán tudtak kivédeni a nagytehetségű kapusok is.

Ez is gyakorlás kérdése. Az edzések különóráin „belőttem” a jobb vagy a bal felsősarokot. Elindultam a félvonalról a pályán, a kapu felé vezettem a labdát, a jobbösszekötő helyéről rajtoltam, s aztán a kaputól húsz méterre – az ellenkező felsősarokba irányítottam a labdát. Először nem ment, másodszor, tizedszer sem, huszadszor vagy századszor sikerült! A mérkőzéseken pedig már szinte behunytt szemmel is eltaláltam ezt vagy azt a sarokot, mert nehéz szögből is beidegeztem a lövéseket. Sok gólt lőttem így – védhetetlent.

A gyakorlás nem szűgyen még a nagytudású labdarúgó számára sem. Gondoljunk csak arra, hogy a kiváló zenészek, virtuózok milyen kima-

gasló technikával, elragadó művészettel rendelkeznek. Világklasszisok! Mégis – ők is órák hosszat gyakorolnak, skáláznak. Ezt kell nekünk is tennünk, még ha sokszoros válogatott labdarúgók is vagyunk.

Leckét adtam fel tehát magamnak: hogyan fejlesszem labdarúgó-képességeimet, hogyan javítsam, pótoljam hiányosságaimat. Ebben nagy segítségemre volt a rúgófolyosó és a rúgófal. Minden edzésen a labdarúgónak legalább 8–10 percet kellene töltenie a rúgófal és a rúgófolyosó előtt. Ha ezt teszi – rövidesen érezni fogja előnyeit.

A magyar válogatottban és klubcsapatomban így készültem fel az akkori idők legklasszikusabb mérkőzősorozataira, a helsinki olimpiára, amely mindig felejthetetlen emlék marad.

Fontos volt számunkra az olimpia, hiszen régen, akkor is, amikor legfényesebben tündökölt eredményeiben labdarúgásunk, híres elődök, nagynevű játékosok többször vettek már részt olimpián, de a sors mindig úgy hozta, hogy ezeken a tornákon nem tudott teljes sikert kivívni csapatunk.

1912-ben Stockholmban szerepelt először magyar labdarúgó-válogatott az olimpián, de csak a vigaszdíjat sikerült hazahozni; 1924-ben Párizsban a sokat emlegetett Egyiptom csapata ütötte el csapatunkat a továbbjutástól; a berlini olimpián pedig már az első mérkőzésen vereséget szenvedett a magyar csapat, kiesett a további küzdelemből.

1952... Helsinki... Az utódok ezen az olimpián szerették volna ki-köszörlülni az eddigi olimpiai csorbáikat.

Előzően néhány előkészítő mérkőzést játszottunk, többek közt a Szovjetunióban, Moszkva város válogatottjával.

Először jártam Moszkvában.

A már eddig is sok sikert elért szovjet labdarúgás közelebbi megismerésén kívül, végtelen örömmel töltött el a Szovjetunióba való látogatás. Már útközben tapasztalhattuk: az egyszerű szovjet emberek milyen nagy szeretettel, érdeklődéssel vesznek körül minket. Nevünkön szólítottak, fényképekről ismertek fel bennünket. A szovjet labdarúgás, a szovjet játékosok stílusa, a szovjet szakemberek edzési módszerei előzően nagy visszhangot váltottak ki nálunk.

Az első mérkőzésen 1 : 1-et értünk el, a másodikon 2 : 1 arányú vereséget szenvedtünk.

Meglepett minket a szovjet együttes erőteljes, időnként korszerű játéka. Bár akkor még jórészt erőből játszott a szovjet válogatott, de ezzel is sikert értek el a technikára felépített csapatunkkal szemben. A szovjet labdarúgók abban az időben még kevés nemzetközi találkozón vettek részt, így nem volt elég nemzetközi rutinjuk. Mégis, határtalan lelkesedésükkel, önfeláldozó és főként önzetlen játékkal ki tudták egyenlíteni csapatunk technikai fölényét.

Mi nagyon tartózkodóan játszottunk. Akkor még nem ízlett csatárainknak a kemény, férfias védőjáték. Szemre tetszetősek voltak támadá-

saink, lehet azt is mondani: a szépségben múltak ki akcióink. Jól hoztuk fel a labdát, ügyesen cselezgettünk, mezőfölényünk ellenére azonban alig jutottunk lövéshez a kapu előtt, mert a jól helyezkedő és tömörülő védők mindig idejében léptek közbe. Idegességünkben el is kapkodtuk helyzeteinket.

Még valamire felhívta a moszkvai szereplés szakvezetőink figyelmét. Arra, hogy a csatárok túl körülményesen szövik támadásaikat, ide-oda tologatjuk a labdát, ezáltal lelassítjuk a támadásokat, így az egy vonalban előretörő támadók szerelése nem okozott nagyobb gondot a szovjet védőknek. Úgy tűnt, mintha visszaestünk volna a magyar labdarúgás régi, maradi, korszerűtlen támadójátékába.

A moszkvai portya arra is jó volt, hogy ezekre a hibákra felhívja szakvezetőink figyelmét az olimpia előtt.

Ha valaki élvonalba kerül – beutazhatja az egész világot. A sport segítségével új népeket, új városokat ismerhet meg és új barátokra tehet szert. Mi, élvonalbeli labdarúgók az úti leírásokban olvasott külföldi tájakat, országokat, nevezetes helyeket közelről megismerhettük. Tágult a látókörünk, megfigyeltük a különböző népek szokásait. Láthattuk, hogy az emberek bármily nyelven is beszélnek, bármilyen körülmények között is élnek, a békés életet szeretik. Élni, dolgozni, szórakozni, tanulni, sportolni akarnak az ifjak.

Nekem külön élményt jelentett, hogy a Kreml múzeumában, a képtárakban megállhattam a halhatatlan alkotások előtt. „Beutazhattam” a híres Lomonoszov-egyetem sok emeletét, szobáját, végig tekinthettem a legmagasabb emeletről Moszkvát, amelynek kupolái, felhőkarcolói harmonikusan olvadtak össze.

A múlt és a jelen tárult fel előttem.

Szinte szünni nem akaró körutazásokat tettünk a moszkvai Metrón. Emlékszem, megérkezésünk után megálltunk a földalatti egyik lejárója előtt. Még nem volt nálunk rubel. Észrevett bennünket a jegykezelő, odalépett hozzánk. Rövid karmozdulatokkal „beszélgetni” kezdtünk. Mi mutogattuk, nincs nálunk pénz a jegyre. Ebben a pillanatban a jegykezelő karonfogott, majd intett társainnak és elindultunk a mélybe. A kezelő lenn valamit magyarázott a kalauznak, betett minket egy kocsi, átadott sorsunknak. Egy óra hosszat utaztunk Moszkva alatt. Elérkeztünk a végállomásig, ott a kalauz – valósággal váltóban – átadott másik társának. Így jártunk kézzől kézre, állomásról állomásra és nagy élményekkel tértünk vissza szállásunkra.

Hotelünk közelében áll a világhíres moszkvai Nagy Színház, amelynek előadásairól már sokat hallottunk, olvastunk. A nagy énekesek otthonában, a Nagy Színházban még a helybeliek is csak nehézségekkel jutnak jegyhez. Hónapokkal előre kell gondoskodniok belépőről. A moszkvaiak azonban gondolnak a külföldiekre is. Fenntartanak mindig számukra helyeket.

Balettet láttunk, a nagyhírű, klasszikus, hagyományokra visszatekintő orosz balettet, amelyről az Óceánon túl is sokat beszélnek. Megragadott minket a Nagy Színház káprázatos előadása, a színekben gazdag kiállítás, a koreográfia, a táncosok produkciója.

És én mégis sokszor elfordítottam a tekintetemet a színpadról, szemmemmel a nézőteret pásztáztam, figyeltem, hogy a nézők milyen áhítatosan élik bele magukat az előadásba, megfélekezve mindenről, csak a zenének, az eléjük táruló látványnak szentelik minden pillanatukat. Együtt élnek a reflektorok fényében szökdelőkkel. Számomra ez is nagy élményt jelentett.

A „Hattyúk tavá”-t adták Ulanovával.

A Lenin-hegyen megálltunk. Lent, a mélyben exkavátorok, daruk dolgoztak, fel volt túrva az egész környék. Kísérőnk magyarázta, hogy ezen a helyen áll majd az új, korszerű stadionjuk. Megkérdeztük, hogy mikor avatják. Azt felelték, hogy egy év múlva. Mi hitetlenkedve tekintettünk körül. Aztán széles kört írt le kísérőnk a kezével:

– Ezen a környéken új városrész épül majd fel...

Úgy nézett ki a vidék, mint valami csatatér.

Itt emlitem meg: 1956. szeptember 23-án játszottunk az új Lenin-hegyi stadionban, s környékén, a Lomonoszov-egyetem körül, új felhőkarcolók magasodtak...

A helsinki olimpia előtt Lengyelországban, Varsóban is szerepeltünk.

Itt is megismertük az újjáépítés csodáit: a sokat szenvedett, földig lerombolt Varsó új épülettömbjei között járván, megcsodáltuk például a magasba emelkedő Tudomány és Kultúra Palotáját, amelynek helyén nem is olyan régen romok heverték. Még jobban megértettem az embereket, hogy a háború pusztításai helyett a békés építést, a gondtalan életet választják.

Varsóban eredetileg úgy volt, hogy a válogatottban Palotás játszik középcsatárt. Én már elfoglaltam a helyemet a tribünön. Egyszer látom, hogy Palotás jön felém. Közölte, hogy én játszom a támadósor tenge-lyében.

Később elmondták ennek a váratlan fordulatnak az okát is. A vezetőink arra számítottak, hogy talán nincsenek rendben az idegeim, ezért nem szóltak, csak akkor, amikor eljött a készülődés pillanata. El akarták kerülni, hogy tépelődéseimmal esetleg rontsam az idegeimet. Sebes Gusztáv a szállodánkban való indulás előtt átadott egy lezárt borítékot Mándi Gyulának, a válogatott edzőjének azzal, hogy csak az öltözőben bontsa fel. A borítékban meghúzódo papirosan az állt, hogy – Hidegkuti játszik hátravont középcsatárt.

Palotás és köztem így zajlott le a lelátón, a kezdés előtti percekben a párbeszéd:

Palotás (lihegve): Menj le „Öreg”, te játszol...

Én (mérgesen): Ne szórakozz velem, siess, öltözz, elkéssel...

Palotás: Menj csak, nem tréfálok...

En: Nem megyek, te vagy beállítva, ne viccelj... (az órára néztem, közeledett a kezdés ideje).

Palotás: Jó, majd küldöttség jön érted...

Néhány pillanat múlva Mándi edző robogott fel hozzám a lépcsőkön. Kiabált, hogy talán megsértődtem. Akkor még nem tudtam, hogy mi céljuk volt velem a vezetőknek azzal, hogy csak az utolsó pillanatban szóltak.

Jó széles volt a varsói stadion pályája, jól ment a csapatnak a játék. Mint hátravont középcsatár otthonosan mozogtam, mert már a bajnoki mérkőzéseken megszoktam ezt a szerepet. A csapat szellemesen, okosan játszott, én lőttem az első gólt. Az első félidő eredménye 5 : 0 volt, a végeredmény 5 : 1. A II. félidőben lefékezett a csapatunk, már Finnországra gondoltunk.

*

Olimpia!

Teljesültek tehát legszebb álmaim. A finn néppel az ismeretségünk a nyelvrokonság és évszázados barátság légkörében kezdődött, egész ott tartózkodásunk során éreztük a finnek szeretetét.

Otaniemi, az olimpiai faluban ütöttük fel szállásunkat. A magyar labdarúgó-válogatott – általában az egész olimpiai küldöttség – az érdeklődés középpontjában állott. A külföldi újságírók serege lepte el a magyar tábor, a leghetetlenebb kérdésekkel ostromoltak minket. A test-súlyunktól a cipőnk méretéig mindent el kellett mondanunk a sztorik után kutató újságíróknak.

Ránk nagy hatással volt a klímaváltozás. Nekem például két nap kellett ahhoz, hogy megszokjam Finnország párás éghajlatát. Bizony, az első napokban nagyon letörtnek éreztem magamat, s előzően, a Finnország elleni előkészítő mérkőzésünkön szinte folyt rólam a veriték. Egy hét kellett az új éghajlatra való átálláshoz. Ilyen esettel más alkalommal is találkoztam.

Először voltam északon. Új élmények vártak ránk, a sporteseményeken kívül is.

Otaniemi kis egyetemi városka, lakói kedves vendégeknek tekintették a magyar sportembereket. Mi, ha szabadidőnk volt, természetesen az olimpián szereplő sporttársainknak szurkoltunk, biztattuk őket. Persze, elismeréssel adóztunk más országok sportolói nagyszerű teljesítményének is. Sok új baráttra tettem szert Helsinkiben.

Rám az olimpia versenyein – a magyar sportolók sikerein kívül – a 4 x 100 m-es váltófutás döntője tette a legnagyobb hatást. Jamaica futói nyerték ezt a számot az amerikaiak előtt – hajszállal. Régen láttam már váltófutókat úgy küzdeni, mint a derék jamaicai versenyzőket. Nem lehetett a versenyt soha elfelejteni.

Meglátogattuk más országok sportolóinak edzéseit is, nemcsak a labdarúgókat. Sokszor figyeltem Emil Zátopek edzéseit, elbeszélgettem a nagyszerű sportemberrel, kicseréltük tapasztalatainkat. Sok közös gondolatunk volt például az időződő sportemberek pályafutása meghosszabbításának módszereiről. Emilnek is ez a véleménye:

– Sportszerű életmód!... Sok, nagyon sok áldozatos edzés!

Érdekes, Zátopek, miután olimpiai bajnokságot nyert 5000 és 10 000 méteren, bakancsbal a lábán készült marathoni versenyére. Megkérdeztem Zátopeket:

– Emil, miért edzel „csónakokban”?...

Mosolyogva felelte:

– Ha nehéz bakancsban edzem, utána, a versenyen sokkal könnyebb futócipőben versenyezni...

Zátopeknek nagyon szurkoltunk, érezte ezt, és viszonzta a biztatást a labdarúgók mérkőzésein.

Új román csapattal találtuk szemben magunkat első mérkőzésünkön. Olyan együttessel, amely nagyon ambicionálta a győzelmet az olimpiai tornán. Középsztárt játszottam a románok ellen is. Keményen játszottak, mi érthetően idegesen. Szinte kiment a fejünkből mindaz, amit már beidegeztünk. Az idegeskedés a legnagyobb ellensége még a nagytudású játékosnak is. A higgadtság segítségével viszont a kisebb képességű labdarúgó is nagyobb teljesítményekre képes. Nem volt csatársorunkban átütő erő, de – az első olimpiai gátat mégis sikerrel vette csapatunk.

Huszonhét éve nem tudta a magyar válogatott legyőzni az olasz A-válogatottat. Sokat töprengtünk ezen, amikor tudomásunkra jutott, hogy Olaszország olimpiai csapata a következő ellenfelünk. Egyesekben felrémlett: talán ezúttal is elpártol mellőlünk a szerencse...

A babonákkal, a szerencse és a balszerencse kérdésével a labdarúgásban úgy vagyok, hogy befolyásolható ugyan egy csapat teljesítménye valamilyen külső körülménytől, de – a pályán megszűnik az előítélet, illetve meg kell, hogy szűnjön. Ott csak egy van: amikor „felmegy a függöny” – a játékos azt adja, ami benne van. S ha így van, s ha az erőviszonyok kiegyensúlyozottak, babona ide, babona oda – az olaszokat is le kell győznünk. Bár igaz, hogy az olaszok profijátékosokat nem szerepeltethettek, mégis néhány nagytudású labdarúgó játszott ellenünk. Én ismét balszálon játszottam.

A „babona” ellen a középsztárt Palotás, az első félidőben két remek góljával sokat tett. Higgadtan, okosan játszottunk. A földre vittük a labdát, jól felismertük a helyzeteket. A lapok úgy írtak rólunk, mint az olimpiai labdarúgó-torna esélyeseiről.

Törökország csapata következett: ezen a mérkőzésen nem játszottam, pihentettek. A lelátóról figyeltem társaim küzdelmét.

Ott ültem a törökök elleni mérkőzésünkön a lelátón, s talán elmon-

danom is nehéz, milyen kellemetlen érzés volt ez számomra. Előfordult ez máskor is velem, kényelmetlen dolog, nem mondom. Pihentetnem kellett tagjaimat és idegeimet, mert a szakvezetők azt akarták, hogy a későbbi, nagyobb küzdelmekben fáradtság érzése nélkül vegyem ki a részem a játékból.

Valóban nem nagy ellenállásra talált csapatunk a török együttesben. 7 : 1-re győzték le a fiúk Törökország csapatát. Olykor úgy tűnt a tribünről a játék, mintha a magyar csapat edzőmérkőzést vívna ellenfelével. Szinte macska-egér harcnak látszott a játék az akkor még kevés erőt képviselő török válogatottal szemben.

Nem volt nehéz dolguk a fiúknak és én mégis nehezebb helyzetben voltam a lelátón, mint ők. Ekkor győzöttem meg legjobban arról, hogy az, aki nézőként figyeli a pályán folyó eseményeket, sok mindent másképpen lát, mint a labdarúgó a gyepszőnyegen. Ott mi csak a 90 perc egyes mozzanataival törődünk, a mérkőzés filmkockái, azok a jelenetek kötik le leginkább figyelmünket, amelyeknek történetesen mi vagyunk a szereplői. Hányszor ugrottam fel, hogy gondolatban leadjam valamelyik társamnak a labdát, hányszor lendült a lelátón lövésre a lábam, amikor Palotás vagy valamelyik más csatár a pályán lövőhelyzetbe került.

A törökök elleni győzelmünk után a külföldi lapok túlzottan magasztaló jelzőkkel illették a magyar csapatot, túlértékelték könnyű győzelmünket. Egyszeriben kikiáltották: a magyarok a világ legjobbjai közé tartoznak, a labdarúgás művészetét mutatták be.

Bekerültünk az elődöntőbe, ahol Svédország válogatottja volt a következő ellenfelünk. A svéd csapatot sokra tartottuk, kulturált labdarúgásuk, korszerű játékuk mindig komoly feladatot jelentett a magyarok számára.

A svédek ellen készültünk, s közben belekóstoltunk más sportágak versenyein át az igazi olimpiai hangulatba.

Sok külföldit vonzott a helsinki olimpia. Az otaniemi tábor mágnesként húzta az idegeneket. Rengeteg külföldi az utcán. Térképpel a kezükben sétáltak.

Minket, magyar sportembereket nem tartottak idegennek a finnek. Ha meghallották, hogy magyarul beszélünk, hozzánk léptek és emlegették a finn-magyar rokonságot. Az ebédlőnket különös szeretettel keresték fel a külföldi sportolók is, mert a magyar konyha ízletes ételei vonzották őket. Ebédlőnk sokszor úgy festett, mint valami nemzetközi találkozó: turbános arabok, szoknyás skótok, ingujjban járó amerikaiak kóstolgatták a magyar konyha ínycenc falatjait.

Nagy volt a hőség. A „Coca Cola” Helsinkiben olimpiai csúcseredményt állított fel. Megkóstoltuk mi is ezt a fanyar ízű folyadékot. Hát – mit mondjak – nem ízlett. Nem szoktuk meg. Idegen volt számunkra.

A szórakozásból is kivettük részünket: külföldi művészegyüttesek egész

sora ütötte fel tanyáját Helsinkiben. A legnagyobb sikere a szovjet Mojszejev-táncegyüttesnek volt. Szatirikus futball-számuk olyan diadalt aratott, hogy legszívesebben olimpiai győzelmi dobogóra állították volna a hálás nézők a művészeket.

Győzelmeink után sorra kerestek fel minket a régen Finnországban élő magyarok. Hosszú évek óta élnek már itt, de mégis büszkék voltak a magyar sikerekre. Leültünk velük és nem győztünk válaszolni kérdéseikre:

– Áll-e még a vurstli?... A Lánchídnál megvannak-e még a kö-oroszlánok?... Igaz, hogy a Margitszigetre díjtalanul léphet be mindenki?... Mi van Schlosserrel?... És „jalkapallóban” hogyan állnak a magyarok?...

Jalkapallo... A labdarúgásnak ezt a finn elnevezését sűrűn hallottuk és használtuk mi is, sokszor tréfás változatban.

Amikor az ünnepélyes megnyitón felvonultunk a stadionban, sokszor ütötte meg fülünket a finn tájszólással felénk kiáltott buzdtítás:

– Éljen magyarok!... Hajrá...

Bevallom, nagyon jólestek nekünk a biztatások.

Amikor Paavo Nurmi, minden idők legnagyobb futója, meggyújtotta az urnában az olimpiai lángot, véghetetlen jó érzés lett úrrá rajtam. Ben-nem is kigyúlt a lángocska, mind erősebben éreztem, hogy milyen nagy utat tett meg az óbudai kisfiú a „Bajzám” grundjától a helsinki olimpia színhelyéig. A stadion gyepszőnyegére esett a tekintetem és arra gondoltam, hogy vajon eljut-e ide is a magyar labdarúgó-csapat.

Eljutunk-e a döntőbe?

Közben a más sportágbeli magyarok szorgalmasan gyűjtögettek az aranyérmeket. Mi, persze egyre inkább a labdarúgó-torna érmeire gondoltunk. Bízunk abban, hogy ott leszünk a döntő küzdelemben. Csak az volt kétséges számunkra, hogy melyik csapatot kapjuk ellenfélnek.

Vezetőink azzal igyekeztek lecsillapítani idegeskedésünket, hogy azt hajtogatták: már a döntőbejutás is dicséretre méltó dolog lenne a magyar csapat számára. Aki ismeri a lélektant, tudja, hogy mialatt vezetőink erről beszéltek, maguk is a legszebb álmra gondoltak.

A svédeket kellett legyőznünk, hogy valóban eljussunk az aranyérme-
ket eldöntő küzdelemig.

Svédország válogatottja ellen a jobbszélen játszottam. Az első percben hozzám került a labda, néhány cselt tettem vele – és már ott táncolt Svensson kapujában. Tudják, hogy mit jelent az első gól öröme, különö-
sen akkor, amikor még az egy percet sem hagyja el az időjelző óra mutatója...

Határtalan önbizalmat adott a csapatnak a gyors vezetés. Úgy játszott együttesünk, mint valami megolajozott gépezet.

Gépezet?... Nem, túlságosan rossz példa ez a játékra. Nem gépek-ként működtünk, bár precízen, pontosan adtuk-tettük a labdát, hanem

lélek, szív, szellemesség is jellemezte együttesünk játékát. 6 : 0-ra győztünk. A második féldő 14. percében egy előrevágott labda elem pattant, s én felismerve a helyzetet, Svensson felett a hálóba rúgtam. Ez volt az ötödik... Számomra idegcsillapítónak, nyugtatónak hatott.

A mérkőzés után, amikor izzadtan vonultunk le a pályáról, elem állt egy jovialis arcú, őszeshajú férfi. Megveregette a vállamat, szorongatta a kezemet. Pozzo volt, a kétszeres világbajnok olasz csapat volt kapitánya, aki számos alkalommal bebizonyította, hogy jó barátja a magyar labdarúgásnak. Akármerre is járt külföldön a magyar együttes, mindenütt feltűnt az olasz szakvezető. Most arról beszélt, hogyha így játszunk a döntőben is, nem lesz nehéz megszerezni az aranyérmet.

Még jobban megnőtt együttesünk tekintélye az olimpián, a svédek elleni győzelem, s főként a játékunk miatt.

Ott volt az egyik nagy német szaklap, a „Kicker” szakírója is. Erről beszélt a vezetőinknek:

– Sajnálom, hogy ez a mérkőzés csak 90 percig tartott... Hosszú órákig elnéztem volna a magyar fiúk játékát...

Bizony, nekünk elég volt a 90 perc is...

Nagyon tartottunk döntőbeli ellenfelünktől, Jugoszlávia csapatától, amellyel már sok nagy csatát vívott eddig is a magyar válogatott.

Jó hangulatban készültünk a jugoszlávok ellen. Nagy sétákat tettünk a közeli fenyveserdőben. A tiszta levegő, a csend, a madarak éneke brómnál is jobban nyugtatták berzenkedő idegeinket. Jólesett az is, hogy a már olimpiai bajnokságot nyert társaink körülvettek minket, példáulkra hívatkozva emlegették, hogy elsősorban a nyugalom a győzelem biztosítója.

Hiszen a tudás megvan bennünk...

Igen, a tudás...

Sokszor van azonban úgy, hogy ez még nem elegendő. Az a tudat sem, hogy érezzük: csapatunk nagyobb klasszist képvisel, mint az ellenfél. Ami a jugoszláv válogatottat illeti, el kell ismerni, hogy kiválóan szerepelt eddig az olimpián. Nehéz harcokban küzdötte ki döntőbe jutását. A szovjet csapat ellen elért 5 : 5 után, a megismételt mérkőzésen, nagy harc árán győztek a jugoszlávok, majd a dánok és a nyugatnémet csapat legyőzése után végül minket kapott ellenfelének. Mindez azt bizonyította, hogy kiváló harci erényekkel rendelkezik ellenfelünk. Láttuk a Jugoszlávia-NSZK találkozót. Jól megfigyeltük a jugoszlávok harci modorát.

Úgy volt, hogy Papp László küzdelmét nézzük végig, hogy biztassuk. Hiszen Papp Lacit különösen közel éreztük magunkhoz. Laci eredetileg labdarúgónak készült, kedvenc sportága – mint kiegészítő sportág – ma is a futball. Jó humorával, baráti megnyilvánulásával közvetlen kapcsolatot teremtett velünk. Az egymás közti edzéseken sokszor beállt közénk Laci, jól kezelte a labdát, kiváló érzéke volt a labdarúgáshoz. Nemegyszer hívott

minket a szorítóba edzőtársnak, de erre már nem vállalkoztunk. Bármennyire is barátinak ismertük Laci kezét, nem volt kedve egyikünknek sem, hogy közelebbről megismerkedjen közismerten veszélyes ökleivel.

Abban az összeállításban álltunk fel a jugoszlávok ellen, mint a svéd csapat ellen.

Zsúfolásig megtelt a helsinki stadion.

Idegtépő, konfliktusokkal bővelkedő drámai küzdelemben harcoltuk ki olimpiai bajnokságunkat. Nehezen bontakozott ki játéunk. A nagy akarat lefékezte lendületünket. Tele voltam én is kételyekkel, aggodalmakkal. Hiszen nem kisebb nevekkel álltunk szemben, mint például a kapuban Bearával, továbbá Crnkoviccsal – balhátvédelemmel –, Csajkovszkival, Boskovval, Miticcsel, Bobekkel és Zebeccel.

Óvatoskodtunk. Nem akartunk kockáztatni és ebből az lett, hogy elég sok hibát követtünk el. Helyzeteket hagyunk ki nagy idegeskedésünkben, a vezetés megszerzésére nyíló kiváló alkalmat, a 11-est Puskás kihagyta. Szinte a végzetet láttuk felettünk suhogni. Idegeink elernyedtek, kapkodtunk. Így telt el gól nélkül a félidő.

Nagyon sokat jelent a labdarúgó számára a két félidő közti tizenötperces pihenő. Az edzők, akik a pszichológiával tisztában vannak, jól tudják, hogy ez az idő arra is jó, hogy lelket öntsenek a labdarúgóba, felrázzák a játékost.

Szinte minden edző más-más módszerekkel használja ki a szünetet.

Akad edző, aki nagy hanggal, dinamikával, szuggesztív rábeszéléssel képes arra, hogy lelket öntsön játékosaiba, s a már biztos vesztesre álló mérkőzést is megfordítsa.

Ilyen edző volt annak idején Gallovich Tibor.

Mások halk hangon, csendes, egyénenkénti beszélgetéssel igyekeznek megnyugtatni a felborzolt idegzetű játékosokat.

Bodola Gyula, a „hárfahangú” edző ért ezzel el sikereket.

Hasznos dolog az is, amikor a vezető tréfás, könnyed, vicces hangon igyekszik levezetni az idegeskedést és ezzel jókedvre hangolja labdarúgóit. Bizony egy jól időzített tréfa sokszor a legjobb serkentő.

Ezzel a metódussal Mandik Béla, a B-válogatott egykori kapitánya nemegyszer derített, rázott fel minket a tespedtségből.

A 0 : 0-lal végződött döntőbeli félidő szünetében e módszerek különböző változatát alkalmazták rajtunk. Akadt olyan játékos, akivel szemben az erélyes hang használt: megadták neki, jól adagolva. Az érzékeny lelkű labdarúgó, mint én is voltam akkortájt, csendes hangon kapta meg a lelki „masszázs”.

A bohém természetű játékosnak például azt mondták, rámutatva cipőire:

– A „jalkapallóid” nincsenek jól befűzve...

És máris nevetésre húzódott az illető szája.

A feszültség elmúlt.

Persze, emellett, s ez talán a legfontosabb, az okos tanácsok nagy segítségét adnak. Például ez esetben az a tanács, hogy húzzuk jobban szét az ellenfél védelmét, törjünk kapura is, én pedig ne húzódjak annyira hátra.

A II. félidőben kezünkbe vettük a játék irányítását, pontosan adogattunk, lendületünket nem tudta megtörni a nagy elszántsággal küzdő jugoszláv csapat, s végül is két gólunkkal elértük, amiről titkon álmodoztunk: magasba kúszott a stadion középső árbócán a magyar lobogó.

S mi könnybe lábadt szemekkel hallgattuk himnuszunk fenséges melodáit.

A külföldi újságírók nem olyan nagy számban kerestek fel bennünket bajnokságunk elnyerése után, mint arra számítottunk. Később tudtam meg az egyik újságírótól, hogy a külföldi tudósítók már jó előre megírtak mindent rólunk, egyesek előre megfogalmazták az új olimpiai bajnokcsapat méltatását is.

Mindent tudtak rólunk, azt is, hogy mi a kedvenc zeneszámunk, ételünk, kinek hány gyereke van.

Rólam azt is megírták a lapok, hogy betegségem idején egy liter vért kaptam a – leghíresebb magyar színésznőtől...

Gondoltam magamban, hogy a fél liter vér, amit az újságíró hozzáadott, nem oszt, nem szoroz, különösen akkor, ha nem színész adta, hanem egy áldozatkész kórházi ápolónő...

Először írták le a mérkőzés után ezt a jelzöt csapatunkról: a magyar labdarúgók futball-varázslók...

Pedig nem volt ez varázslat, sem csoda. Egyszerűen arról volt szó, hogy egy jól összeválogatott, lelkes, kiváló labdarúgó-erényekkel rendelkező együttes – az illetékes hazai sportszervek és a sportszerető társadalom támogatásával – bebizonyította, hogy nagy sportfegyvertényre képes.

Ezt igazolta a többi tizenöt magyar olimpiai bajnokság is.

A CSÜCSON

Miközben hazafelé röpített bennünket a vonat, a kerekek zakatolása is azt muzsikálta, hogy szép az élet... szép az élet... ha babérok-kal tér otthonába az ember.

Ünnepi hangulat ülte meg a magyar olimpiások fülkeit. Kis állomáso-kon álltunk meg, nem győztük a nevünket leírni a felénk nyújtott füze-tekbe. Idős nénik, apró gyerekek, őszbeborult hajú bácsik adták fel az ablakon a papírlapot, kitépett irkákra, sebtében előkotorászott iratokra került fel a nevünk, amerre csak jártunk.

Gondoltunk arra, hogy az itthoniak, akik a rádió mellett izgulták át a magyar sportolók olimpiai küzdelmeit, nagy örömmel fogadják a haza-térőket. De ilyen diadalútra, mint a miénk volt a magyar határtól a fő-városig, kevesen számítottunk.

Budapest szívére ölelte gyermekeit.

Bennem él még mindig a kép, amely itthon fogadott bennünket. Hatal-mas tömeg az útvonalakon, virágosó. Kendők lobogtak felénk, virágokat nyomtak a kezünkbe.

Vonultunk végig a körúton és emlékszem, a tömegben hozzánk sod-ródott egy perecárus. Nyakán lógott a kosara, tele pereccel. És a derék árus nagy örömeiben, mert virághoz nem jutott, sorba szétosztotta köztünk pereceit és mi ezt úgy fogadtuk, mint megbecsülésének kissé sósízú, de legmeghatóbb kifejezését.

*

Sok fényképet tettem el emlékként, amelyek sportpályafutásom egy-egy mozzanatát mutatják. Nem túlzok, hogy fényképgyűjteményem legbecse-sebb emléke marad mindig az a kép, amelyet akkor örökített meg a helsinki

stadionban a fényképész lencséje, amikor a döntő utáni percekben a közönség üdvözlésére állt fel a magyar labdarúgó olimpiai bajnoksapat.

Miközben emlékezéseimet írom, itt fekszik előttem az asztalon a kép. Nem tudom, hogy akadt-e abban az időben boldogabb sportegyüttes, mint mi.

Nézem a képet és elgondolkodom. Beleélem újra magamat abba a pillanatba, amikor megérdemelt győztesként köszöntük meg a stadion közönségének őszinte tetszésnyilvánítását.

Magamra tekintek a képen. Rendszerint uralkodni szoktam érzéseim felett, olyan embernek ismernek, akit csak ritkán – legfeljebb a játék közben – kap el a hév. Ez a kép most előttem arcomról tükrözi a jól végzett munka örömét; ott, az olimpiai stadionban nem tudtam leplezni érzelmeimet és gondolataimat.

Mire gondoltam?

A stadion lelátóját fürkésztem, megkerestem a magyar táborn, rajtuk keresztül az otthoniaknak üzentem tekintetemmel, szívdobogással. Azoknak üzentem, akik segítettek, egyengették sportpályafutásom göröngyös útjait.

Kis családomra gondoltam. Ezt éreztem:

– Érdemes volt... Érdemes volt áldozatokat hozni, szívós, veritékes munkával képezni magamat...

De áldozat-e vajon a sportolás?

Valóban sok mindenről le kell mondani az igazi sportembernek. Olyan dolgokról is, amelyek látszólag megszépíthetik, színessé teszik az életet. De a lemondás sokszorosan kamatozik, amikor a sportoló eredményeivel megkapja szívós munkájának sportbeli ellenértékét.

Olimpiai bajnokságot nyert a magyar labdarúgó-csapat.

Először az olimpiák folyamán.

A külföldi szakemberek az olimpia után górcső alá vették együttesünk teljesítményét és kutatták: mi az oka sikereinknek.

Egyet értek azokkal, akik megállapították: a mi csapatunk legfőbb erénye az egység volt. Valósággal klubcsapatnak számított ebben az időben a válogatott együttes, amelynek tagjai lelkileg is összeforrtak, hiszen hovatovább két éve játszottak együtt.

A diadalok, az ünnepnapok után itthon a dolgos hétköznapiak vártak minket. Folytattuk az őszi bajnokságot. Az olimpia után emelkedett labdarúgásunk színvonala, a csapatok játékosai nagy lelkesedéssel vetették magukat a küzdelembe. Az olimpiai siker serkentő hatással volt egész sportéletünkre. Kiváló egyéni teljesítményt nyújtottak klubcsapatukban az olimpiai együttes tagjai. Önbizalmat is kaptunk, bár az olimpia – a sikereken túl – néhány fogyatékoságunkat is feltárta. Változatlanul előtérbe került, hogy a játékosok felsőtestét erősíteni kell, fokozni kell gyorsaságunkat, s a technikai hibák kiküszöbölése mellett a sokoldalúság

további fejlesztése is szerepelt. Edzőink mindjobban rátértek játékosaik tervszerű, atlétikai képzésére.

Még talán el sem hervadtak az olimpiai virágok, már új feladat várt a magyar labdarúgásra. Bern felé tekintettünk, a svájciak elleni válogatott találkozóra.

Csapatunk önbizalma változatlan. Egymás gondolatát ismertük a pályán, s a gólerősség egyik nagy erénye volt abban az időben az együttesnek, amelyben nem volt elegendő két úgynevezett kulcsjátékos szoros lefedezése, mert a lefogott támadókon kívül ott volt még három, szinte egyforma képességű csatár.

Tulajdonképpen nem is öt csatárral játszott a magyar válogatott, hanem – hattal. Bozsik ugyanis, mint támadófedezet, nagyszerű csatárerényekkel rendelkezett és eredményes is volt sokszor. Előnyünk volt, ha történetesen az ellenfél szerezte meg a vezető gólt, hogy nem törtünk le, nem veszítettük el a kedvünket, nem estünk vissza, mint sok más csapat. Hanem rákapcsoltunk.

De nemcsak a magyar csapat erényeiben kell sikereink rugóit keresnünk.

Az ellenfelekben is.

Anélkül, hogy lebecsülném az akkori külföldi válogatott együtteseket, állítom, hogy nagytudású csapatok is sokszor erős gátlásokkal álltak ki ellenünk. Ebben része volt annak is, hogy a külföldi sajtó, ha valamelyik országban játszottunk, szinte saját csapatuk játékosainak a szájába rágta, hogy legyőzhetetlenek vagyunk.

Olyan tartalmú cikkek jelentek meg, ha idegenben szerepelt együttesünk, hogy „Fel tudja-e vajon a hazai válogatott tartani a magyarok további diadalát?...”

Ezek a sajtóhangok szinte megbűvölték a hazai együttes tagjait. Nem csodálkoztunk ezek után: hófehér arccal álltak fel ellenfeleink a kezdéshez. És ha győztünk – mert sokszor győztünk ez időben –, a sajtó hangja újra ez volt: „Mint megírtuk, nem lehet feltartani a magyar támadók lendületét...”

Szuggesztív kérdés is volt talán, hogy valóban sok együttes már a kezdés előtt feladta ellenünk a csatát. Ez a lélektani „kígyóbűvölés” még nagytudású ellenfelek erejét, képességeit is megbénította.

Bernben pontosan ez történt, a magyar–svájci találkozó előtt. A svájci lapok is feltették a kérdést, a következő változattal:

„Reteszünk fel tudja-e tartani a magyar »ördögöket«?...”

Svájcban pihentettek, Palotás volt a középcsatár. Én, melegítőruhában, mint tartalékjátékos, a svájci kapu mögött fényképezőgéppel a kezemben igyekeztem megörökíteni a mérkőzés egyes mozzanatait.

De nem egészen gondtalanul és nem nyugodtan állítottam be a lencsét a svájciak kapujára, hogy néhány magyar gólt elcsípjek.

Egyszerűen az történt, hogy a mérkőzés elején a svájci kapuhoz talán egyszer sem tudtak feljönni a magyar csatárok, nemhogy még alkalmat adtak volna gépemnek magyar gólok megörökítésére. Rossz jó voltam. Ha a másik, a mi kapunk mögé állók...

2:0-ás vezetésre tettek szert ugyanis az olimpiai bajnok ellen nagy becsúvággal játszó svájciak... Védelmünket sokszor megingatták. Ekkor eszembe jutott, hogy talán „elkiabálták” verhetetlenségünket, s éppen Bern lesz a színhelye annak, hogy az olimpiai bajnok együttesünket „feltartóztatják diadalútján”...

Nem így történt. Állítgatom, babrálom a fényképezőgépet, hátha mégis sikerül...

És ekkor futárok érkeznek hozzám:

– Nándi, azonnal melegíts be, te állsz be középcsatárnak...

Meglepődtem!

Nem is tudom, hogy kinek adtam oda a gépet hirtelenjében. A tribün előtt kezdtem a melegítésbe, bár enélkül is melegem lett arra a gondolatra, hogy minden lelki és testi előkészítés nélkül „fejest” kell ugranom a 0:2-be...

A félidő következő 20 perce sokáig emlékezetes marad a számomra. Olyan fergeteges rohamokat indítottunk a svájci retesz ellen, hogy az egyszerűben szétnyílt, megingott...

Egymást biztattuk, hajszoltuk a pályán. Ha valaki hibázott, lecsillapítottuk a szidás helyett. Mert ez is hozzájárul, hogy lehiggadjon az ember, különösen a hibát elkövető játékos.

Sokszor hallottam és láttam, amikor ez vagy az a labdarúgó hibázott, feléje rohantak társai, nyilván becsmérelték, szidták. Hányszor szaladtak a védők kapusukhoz, miután az – akár saját hibájából, akár nem – gólt kapott. Ilyenkor a heves kézmozdulatokból is következtetni lehetett arra: leszedik a keresztvizet a szerencsétlenről. Ahelyett, hogy biztatnák, lecsillapítanák. Hiszen a következő percekben is szükség van rá. Tudására, higgadságára és jó idegzetére.

Hagyjuk hát a szemrehányásokat – ha azok jogosak – a mérkőzés utáni időre.

Szóval a svájci retesz sem tudta veretlenségünket megállítani. 4:2-re győztük le Svájc csapatát és az egyik gólt én szereztem.

Refrénszerűleg hatott a mérkőzés után a svájci sajtó visszhangja. Mint erre számítottunk, ezt írták a lapok:

„A svájci fiúk becsülettel »haltak« meg, de a magyarokat nem tudták legyőzni...”

Milyen rombolóan hangzanak ezek a kíméletlen jelzők a legyőzött csapat tagjairól.

Élet és halál... Távol állnak a nemes sportvetélkedésben egymással szembekerülőktől ezek a fogalmak. A labdarúgás játék, szórakozás, nemes

sport. De nem létkérdés és nem tragédia, ha valamelyik csapat vesztesként hagyja el a mérkőzés színhelyét.

Sir Stanley Rous, a FIFA főtitkára és hűséges barátunk, Pozzo bácsi is eljött erre a találkozóra. Sir Rous, az ő megnyerő és közvetlen modrában gratulált a „sírból” visszahozott győzelmünknek. Pozzo pedig változtatlanul állította, hogy a magyar labdarúgás jelenleg vetélytárs nélkül áll.

Amikor most a 0 : 2-ig tartó időre emlékszem, a svájci retesz működésére, arra a gondolatra jutok, hogy ez a játékfelfogás – a sokszor 6–7 emberrel való védekezés – csak ideig-óráig, csak rövid időszakon át lehet eredményes. A futball eleme a támadás, a gólszerzés, s ha az ellenfél eleve lemond erről a célról, csak „tiszavirág” életű lehet bizonyos ideig a sikere, mint a svájciaké is.

Igen ám, kérdezheti az olvasó: hogyan történhetett, hogy egy ilyen középszerű együttes, mint Svájc válogatottja, két gólt tudott lőni az addig veretlen magyaroknak.

A micinket nagyon meglepte a svájciak nagy irama, amivel nem számoltak. Palotás nem játszott rosszul, de túlságosan hátul maradt, s így nem tudta ellátni irányító szerepét. Láttam ezt én is a kapu mögül, s amikor beálltam, előbbre húzódtam, mint Palotás. Előkészítettem, osztogattam, erőm volt a kiugrásokra is, sokat fejeltem a kapura.

A szoros svájci „zár” kinyitásához a legjobb ellenszert alkalmaztuk a II. féldőben: gyors, pontos összjátékunkkal felőröltük a szorosan záró védelmet, s széthúztuk.

Bern városa nagyon megkapott. Megcsodáltuk, fényképeztük az óváros öreg házait és Bern védőállatait, a kedves medvéket. A város címerében is szereplő szelíd, esetlen medvécskének nagy rokonszenvet mutattak a magyar labdarúgók irányában, különösen, ha legkedvesebb csemegéjükkal, mézeskaláccsal traktáltuk a két lábon kérő bocsokat.

A svájciak kétgólos vezetése, végső győzelmünk ellenére is, rámutatott hiányosságunkra: hosszú hónapok megfeszített előkészületei, a bajnoki mérkőzések megterhelése, az olimpiai mérkőzések és a döntő kimerítő küzdelmei után sem tért pihenőre a válogatott együttes. Szinte szünet nélkül folytatta mérkőzéssorozatát, anélkül, hogy az idegi és fizikai fáradtságát kipihente volna.

A bajnoki mezőny sem volt elég kiegyensúlyozott abban az időben. A válogatott együttesünket – Buzánszky és Fenyvesi kivételével – két klub adta, ennek megmutatkozott sok előnye, például a csapat egysége. De ennek árnyoldalai is voltak. Sok tehetséges játékos úgy látta, hogy talán soha nem kerülhet be a nagyválogatottba, ahol a kiváló képességű labdarúgóknak „bérelt” helyük van.

Több neves válogatott játékosunk emellett nem fogadta elég mértéktartással, szerénységgel az őket magasztaló jelzőket.

Elbizakodottság lett úrrá rajtuk, s ha ez egyelőre nem is befolyásolta

teljesítményüket, de a tárgyilagos szakembernek észre kellett vennie, hogy bizonyos fokú önelégültség, dekadencia ütötte fel a fejét a válogatott csapat háza táján.

A csapat egysége, tudása azonban még elegendő volt arra, hogy ezek a jelek az eredményekben ne éreztessék hatásukat. Állítom, ha még rendszeresebbek lettek volna az edzések és minden játékos betartotta volna életmódjában is az edzői utasításokat: még szebbek, még értékesebbek lettek volna sikereink. Nem beszélve egész labdarúgásunk színvonalának emelkedéséről.

Sajnos, akadtak játékosok, akik visszaéltek a bizalommal, edzéseik látszatedzések voltak. Ha valaki történetesen kijelentette, hogy sérült, elkerülte a fásasztó gyakorlatokat, legfeljebb a labdaedzéseknél kapcsolódott a közös edzésbe. Ilyenkor dekázott, kapura rugdosott, játszadozott, a kénye-kedvére. Nem volt elég akaraterejük egyeseknek, amikor arról volt szó, hogy társaságuk rendszerint a késő esti, éjjeli órákban vendégül látja kedvenceiket. Nem voltak elég mértéktartóak a túlzott folyadékfelvételben, a nehéz, súlygyarapodást előidéző ételek mértéktelen fogyasztásában sem.

Amikor ezt valaki felvetette, ezt a választ kapta:

– Így is olimpiai bajnokságot nyertünk, így is első vagyunk a világon!

Ezt a felfogást alátámasztotta a berni győzelem után Csehszlovákia válogatottja ellen elért fölényes 5 : 0-as győzelmünk is. Ezen a mérkőzésen is hátravont középcsatárt játszottam.

Így léptünk át az 1953-as esztendőbe.

A magam részéről nem vakított el, hogy „bérelt” helyem van a válogatottban, hogy az olimpiai bajnokságot nyert csapat tagja vagyok, s olyan együttesnek a játékosa, amely hosszú idők óta veretlen...

És azt is éreztem, hogy 30 éves vagyok.

Minden gondolatommal, idegzsálammal arra összpontosítottam, hogy ilyen korban – s ha lehet még sokáig, amíg bírom erővel, képességekkel – a magyar labdarúgást szolgáljam, az élvonalban.

A 30 éves játékosról általános vélemény volt, hogy már öreg...

„Öreg” – így becézett a közönség, a társaim is.

Szerintem nem a születési bizonyítvány döntő abban a kérdésben, hogy egy sportember milyen teljesítményekre képes.

De tudtam, jóval többet kell nyújtanom, mint a fiatalabb játékosoknak. Engem, s a hozzám hasonló korú labdarúgót sokkal kritikusabb szemmel figyelik a pályán, mint az ifjakat.

A közönség hálás, keblére öleli és a magasba emeli a nagy eredményeket elérőket. De nem bocsátja meg, ha olykor-olykor kihagy a „gépezete” a deresedő hajú vagy kopaszodó játékosnak... Az – „Öreg”-nek...

Jobban vigyáztam tehát erőnlétemre, mint eddig. Nagy hasznára volt szervezetemnek és ezzel teljesítményemnek, hogy néhány kilót felszedtem

magamra, még jobban megerősödtem. Masszívabb lettem. Ezzel elértem, hogy az összecsapások során rendszerint nem én maradtam alul. Nem nyomtak el.

A kilencven percekét általában végigjátszottam, kihagyás nélkül. Persze, ott állt mögöttem a nálamnál hét évvel fiatalabb középcsatár társam, s mint vetélytárs, a sarkamban volt a válogatásnál is.

Örömem telt abban is, amikor szakvezetőim – 30 éves koromban – ezt mondták:

– Nándi, most lett belőled kiforrott, érett játékos, taktikailag is...

Jólesett, hogy nagy és komoly feladatok betöltésére, a mérkőzések kritikus időszakában, engem vettek számításba.

Hogyan tudtam ezt elérni? Egyszerűen – normális életet éltem, olyant, amilyen élete kell, hogy legyen minden élsportolónak.

Ne gondolja azért senki, hogy aszkéta voltam. Az élet örömei, szórakozás, gondtalan kikapcsolódás nélkül a nagy sportdiadaloknak sincs értelme.

Hétfőn feleségemmel és baráti társasággal rendszerint felkerestük az óbudai, romantikus halászsárdát. Hallgattuk az andalító cigányzenét, jóízűen fogyasztottuk a halászlét. Bőr is került az asztalunkra, nótáztunk is. De este tizenegykor mindig takarodót fújtunk.

Ha nem én – a feleségem.

A sportfeleségnek is kijár a dicsőségből, ha győzelmek szegélyezik a sportember útját. Az edző jobb keze a megértő, körültekintő feleség. Ismerem edzőt, aki legalább olyan közvetlen kapcsolatot tartott játékosának a feleségével, mint magával a férjjel. Vele beszélte meg azokat a problémákat, amelyekről az asszonyokkal lehet legjobban beszélni. Nem mindegy az például, hogy mit főz az asszony a labdarúgó-férjnek. Nem egyszerű dolog a sportember háztartásának a vezetése sem.

A sportfeleségnek tudnia kell, hogy mely ételek táplálnak a legjobban, miben van sok vitamin, kalória, anélkül, hogy az ízletesen elkészített étel felesleges súlygyarapodást idézne elő. A sportfeleség alkalmazkodik a férjüramhoz. Tudja, hogy a mérkőzés előtt hány órával kell a könnyű ebédet tálnia. Tudja: mikor kell a férjnek ébrednie, mikor edzésre mennie. A nagytakarítást is úgy rendezi, hogy abból a férje lehetőleg ki-maradjon.

És – a megértő sportfeleségnek talpán kell állnia akkor is, amikor búbanatosan érkezik haza a mérkőzésről a férje. Ilyenkor nem kérdez, nem kíváncsiskodik, nem zaklatja különböző kérdésekkel, amelyekre később a választ úgyis megadja a vigasztalásra szoruló férj. Ilyenkor szakszerű magyarázattal rávezeti őt az asszony, hogy – ilyen a sport, amelyben nem-csak győzni, hanem veszíteni is lehet.

A jó sportfeleség felül a tribünre. Ne irigyeljük ilyenkor őt. A szomszédja a legválogatottabb jelzőkkel rendszerint a férjét illeti.

Az okos feleség ilyenkor csendben marad.

De ilyen feleség bizony kevés akad...

Szórakoztunk mi hétközben is. Színház, mozi, hangverseny, a kultúra minden áldása táplálta szellemi erőnket.

Csütörtöktől kezdve azonban már a vasárnapra, a mérkőzésre összpontosítottam. Este tízkor, hacsak valami különleges dolog nem lépett közbe, pihenőre tértem.

Mindig dolgoztam, volt polgári hivatásom!

Nem értek egyet azokkal a sportemberekkel, akik azt mondják: nekik csak a sport a hivatásuk. Sokat lehet erről beszélni, vitatkozni, persze nem profi-sportoló esetében. A lekötöttség, a sporton kívül valamilyen hivatáshoz fűződő elfoglaltság kikapcsolódást jelentett számomra. Ugy voltam vele, hogyha nem mentem be az egyik nap a munkahelyemre, furcsa érzés fogott el, valami hiányzott.

Arra is gondoljon a labdarúgó, hogy egyszer valóban megöregszik, elbúcsúzik a sporttól. Nehéz a sportembernek szakmát tanulnia, amikor már eljártak fölötte az évek és megismerte a könnyű élet lehetőségét.

Nem szabad szemellenzővel élni. Tisztában kell lenni azzal, hogy amikor tudásának teljében van a sportember – körülveszik, ügyeit könnyen elintézik, előnyökre is szert tehet.

De csak addig, amíg fenn van! Utána elfelejtik.

Persze, ez nem vonatkozik a profi-futballistákra, hiszen nekik a labdarúgás a hivatásuk, s a délelőtti, délutáni edzések kitöltik szinte minden idejüket, tehát állandó foglalkozásuk van, elég nagy megterheléssel. A profi-futballista saját jól felfogott érdekében, csinján bánik szabad óráival – erőnlétének karbantartására fordítja minden idejét. Ellenkező esetben – elveszti csapatában a helyét.

Ha nincs elfoglalva a sportember – unatkozik. És az unalom a legnagyobb ellensége, legrosszabb tanácsadója.

Figyeljék meg, azok a játékosok tűnnek el gyorsan a pályáról, akiknek nincs állandó lekötöttségük.

•

Most visszatérek válogatott csapatunk további útjára. Nem kis figyelemztetést jelentett számunkra, amikor 1953-ban csak 1:1-es eredményt tudtunk elérni a nem nagy játékerőt képviselő osztrák válogatott ellen. Nagy lelkesedéssel vetették magukat a küzdelembe az osztrákok, hogy legyőzzék az eddig veretlen olimpiai bajnokot, mégis fel kellett figyelni csapatunk gyenge játékára. Igaz, Zeman, az osztrák kapus csodálatosan védett. De igaz az is, hogy csatársorunkban kiütköztek a gyenge pontok.

Valljuk be, ezzel az eredménnyel csalódást okoztunk.

A 6:3 - ES AMI KÖRÜLTÖTE VOLT

Az osztrákok elleni eredményünk - a sajtó hangját idézem - azt is bizonyította, hogy nem mindig az a csapat nyeri a mérkőzést, amelyik a jobb...

Ezt a véleményt tovább elemzem. Valóban előfordul többször, hogy a nagyobb klasszist, a nagyobb erőt képviselő együttes, az egyénileg képzetebb játékosok sem mindig tudják eredményesen kifejeteni igazi képességeiket. De Ausztria válogatottja elleni játékunk más gondolatokat is ébresztett bennem. Azt például, hogy a nagyobb tudású együttesek formabontartása legalább olyan fontos feladat, mint az alapozás vagy a formáhozozás.

Válogatottunk sikerei azonban - úgy látszik - túlságosan elégedetté tették a szakvezetőket is. Pedig az elégedettség éppolyan rossz tanácsadó, mint a kapkodás, fejevesztettség.

Bevallom, nekünk abban az időben keveset járt ez az eszünkben. Én saját magamra gondoltam és most, a tanulságokat leszűrve, az jut az eszembe, hogy kevés olyan vezető akad, aki a sorozatos sikerek idején a jövőbe is néz.

Az biztos, hogy a holnapra is többet kellett volna gondolnunk.

Sok időnk erre nem volt, mert egymást követték labdarúgásunkban a nagy események és azok megoldása kötötte le az erőket, a figyelmet.

*

A magyar válogatott például huszonnyolc esztendeje nem győzte le az olasz A-válogatottat.

Rómában, vagy más olasz városban sokszor álltunk már közel a győ-

1953. Magyarország—Ausztria. Az osztrák védő becsúszó szereléssel hárít

Érthető az öröm: 1953. május 17-én, Olaszországban — 28 év után — legyőztük az olasz válogatott együttest. 3 : 0. (Kalapban mellettem Sándor Károly)

1953. október 11 : magyar—osztrák mérkőzés Bécsben, 3 : 2. A győztes gól után társaim ölelgetnek

Tíz nappal a 6 : 3 előtt : Magyarország—Svédország mérkőzés, 2 : 2.
A két csapat

Felemelt karral boldogan jelzem, hogy én rúgtam a hatodikat Wembleyben.
Merrick, az angol kapus szomorúán tekint a kapuban kikötő labda után

Billy Wrightial koccintunk Londonban a banketten

zelemhez, de rendszerint mindig közbejött valami „gikszer” és vereséggel, vagy legjobb esetben döntetlennel kellett búcsút venniök a magyaroknak az azzurriktól.

Most újabb lehetőség kínálkozott.

Olaszország válogatottja elleni találkozónkon még a győzelmen kívül más tényezők is fűtötték a magyar játékosokat. A híres olasz csapattal szemben igazolnunk kellett, hogy az olimpiai bajnokságunk megnyerése reális volt, s nem a véletlen műve.

Fontos volt ez a találkozó azért is, mert a magyar–olasz mérkőzés azt is eldöntötte, hogy a két ország válogatottja közül melyik nyeri az Európa Kupát.

E mérkőzés iránt egész Európában nagy volt az érdeklődés. A labdarúgás hívei és szakértői érezték, hogy a találkozó bővelkedik majd izgalomban, szépségben. Emellett sokan kíváncsiak voltak az új, római százczes stadionnak, a „márványkolosszosnak” a felavatására is.

Stadionavatás!

Jól tudjuk mi is, hogy egy ilyen nagy esemény mennyire befolyásolhatja a hazai játékosok teljesítményét, serkentő hatással van rájuk, hiszen szurkolóik is elvárják tőlük, hogy új stadionjukat győzelemmel avassák fel.

Az osztrákok elleni találkozónkat sok olasz megfigyelő nézte végig, feljegyzéseket készítettek és utána elterjedt a híre Olaszországban, hogy nagy reményekkel léphet az olasz válogatott új stadionjának gyepére, hiszen a magyarok most nincsenek a legjobb formában.

Valóban csapatunk egyik-másik játékosa visszaesett formájában, ebben nagy része volt annak is, hogy nem tett jót nekik az olimpiai bajnokság utáni sorozatos ünnepség. Beszámolókat tartottunk az olimpiáról szerte az országban. A beszámolók után sokunknak részt kellett venniök nagy lakomákon is, amelyek sokszor a késő éjjeli órákba nyúltak. Ez is rányomta bélyegét a későbbi teljesítményekre.

Először álltam a csodálatosan szép márványstadion gypezőnyegén.

Nagy rohaniokkal kezdtek az azzurrik, Galli és Amadei sokszor tanyázott tizenhatosunk előtt, a fedezet Venturi pompás labdákkal dobta támadásba a szélen Cervelattit vagy Bonipertit. Látszott az olaszokon, hogy – a svájciak receptjére – már az első félidőben be akarják biztosítani győzelmüket.

Egyszerűen le akartak lépni minket. Taktikailag azonban a mieink sokat tanultak, elsajátították például, hogyan menjenek át védekezésből gyorsan ellentámadásba. Védőink biztosan tartották fel az olaszok fergeteges rohamait, hogy aztán támadásba dobják csatárainkat. A nagy olasz nyomás után csapatunk kezébe vette a játék irányítását. Az első félidőben egy gólt értünk el: én voltam a góllövő – sérültem.

A stadionavatás nagyon szomorúan kezdődött számomra, mert miután beálltam, az első percben kifordult a bokám...

A partvonal mellett feküdtem, kétségbeesve láttam, hogy egyre jobban bedagad. Tekintetemmel a játékot követtem, de gyógyírt jelentett számomra, amikor láttam, hogy a csapat tíz emberrel is oroszládként harcol a római „arénában”.

Gyorsan bepólyázták sérült bokámat és újra beálltam, de a II. félidőben nem tudtam játszani, Palotás jött be helyettem.

3 : 0-ra legyőztük az olaszokat.

Úgy tudtam, hogy az olasz közönség fanatikus. Meggyőződtem erről ezen a mérkőzésen is. A római nézők fanatizmusa azonban sportszerű kérések közötti hatalmas buzdítást jelentett.

Úgy biztatták kedvenc csapatukat a nézők, hogy csak úgy zengett, zúgott az egész stadion.

Az olaszok nem elfogultak. Szeretik és tetszik nekik a szép, stílusos, lendületes játék akkor is, ha azt – az ellenfél csapatától látják. Játékunk magával ragadta a hazai közönséget, már a magyaroknak tapsoltak, káprázatos akcióink láttán az ováció nekünk jutott ki.

Hosszú idő után új erényéből vizsgázott együttesünk: elsősorban a labdarúgás fő jellegzetességét, a lendületes támadójátékot mutattuk be, azt, amiről régóta híres a magyar futball.

Csapatunknak sikerült, ami 28 éven át nem sikerült elődeinknek: legyőztük nagytudású ellenfelünket, meghozzá otthonukban. Óriási visszhangja volt győzelmünknek. Az olasz lapok hangzatos jelzőkkel magasztalták együttesünk teljesítményét.

Felmerült újra a világsajtóban: milyen tényezők segítik a magyarokat a győzelemsorozatra. A külföldi szaksajtó hasábokon át méltatta, boncolta csapatunk játékát.

Valóban, minek köszönhetjük abban az időben ezeket az értékes győzelmeket?

Szerintem a siker fő oka volt: a magyar válogatottban nem kevesebb, mint hét kiforrott tudású, képzett klasszisjátékos – a külföldiek szerint világklasszis – szerepelt.

A csapatot egységgé kovácsolták a hosszú hónapok közös munkájában. Ez kidomborodott a szinte hibátlan csapatmunkában, a pontos, gyors összjátékban.

Taktikailag és technikailag átlagon felül képzettek voltak játékosaink. Ezenkívül minden mérkőzésünknek megvolt a maga taktikai elgondolása és ezeket képesek voltunk megoldani. Tehát taktikai érettség is jellemezte a magyar válogatottat.

Nem volt szükség arra játék közben, hogy szakvezetőnk vagy edzőnk a pálya széléről bekiáltsa, hogy – ha az ellenfél játéka így kívánta – változtassunk eredeti taktikánkon, más variációra térjünk át. Ilyenkor a csapat tagjai, az együttes gerincének játékosai tudták maguktól, hogy automatikusan át kell térniük más taktikára. Ezeket a váltásokat simán, zökkenő-

mentesen hajtottuk végre és sok meglepetést, zavart okoztunk az ellenfél soraiban.

De úgy gondolom, itt is rá kell mutatni csapatunk árnyoldalaira. Tisztaban voltak játékosaink magas fokú tudásukkal, csapatunk ütőerejével, s talán ez is eredményezte, hogy erőnlétiileg nem mindig készültek fel úgy, ahogyan szükséges lett volna. Többnyire az első félidők elegendőek voltak győzelmünk bebiztosítására, s a második 45 perc az eredmény megtartására. E tény mögött az is lapult, hogy – erővel nem mindig bírta válogatottunk a második félidőt, a teljes 90 percet.

Labdarúgásunknak ebben az időszakában, de valamivel később sem mutatkozott meg ez a hiányosság eredményeinken. A tapasztaltság, az egyesség átszűrte sok nehézségen.

Vittorio Pozzo, az olaszok, a régi nagy azzurrik kapitánya, csak azt látta, hogy 28 év után megtörtük a „jeget”, kétvállra fektettük Olaszország szívében az addig veretlen kedvenceket.

Pozzónak az egyik szeme sírt, a másik nevetett. Azt mondta, hogy most az olasz labdarúgásnak mindent előről kell kezdenie. Mint vérbeli sportember örült: a magyarok játéka elragadtatással töltötte el. Úgy emlegették az olaszok a magyar válogatott játékát, mint a legkorszerűbbet, a haladás megtestesítőjét.

Európa legjobbjának kiáltottak ki bennünket. Hiszen – az olaszok legyőzésével – az Európa Kupát is megnyertük.

Mi már a labdarúgó-világbajnokság felé tekintettünk.

Látszólag egyenes, sikerekkel kirakott volt az utunk a VB-ig. Stockholmban 4 : 2-re legyőztük a svédek, Prágában 5 : 1-re a csehszlovák válogatottat, néhány nap múlva Szófiában 1 : 1-et értünk el a bolgárok ellen, s a bécsi Práter „poklában” valóban heves jelenetekkel tarkított mérkőzésen Ausztria csapatát győztük le 3 : 2-re.

Közeledett a világbajnokság kezdetének a napja. Érthető, hogy sok külföldi szakember, az érdektelenek is, megfigyelőként felvonultak mérkőzéseinkre.

1933 őszén, a Népstadionban kedvezőtlen előjel ütötte fel a fejét: a svédek a visszavágón nagy sikert jelentő 2 : 2-t értek el – meglepetésre.

Kevés hiányzott, hogy ezen a mérkőzésen elveszítsuk hosszú idő óta tartó, csapatunkat fémjelző veretlenségünket.

Nagyon gyengén játszottunk. Erőtlenül, csapkodóan.

Miért? Mert elbizakodottak voltunk. Talán kissé fejünkbe is szállt a dicsőség. Megittasodtunk a tűzijátékszerű magasztaló jelzőktől.

Ezért szinte készületlenül álltunk ki a svédek ellen. Csapatunk úgy vélte, hogy a magyar válogatottnak már csak ki kell futnia a pályára, az elegendő győzelmünkhöz, jó szereplésünkhöz.

Vezetőink is elbízták magukat, minden taktikai utasítás nélkül küldtek ki bennünket a pályára. Ezért is állt be „rövidzárlat” a csapat szerkezeté-

ben. Igaz, magunktól is rá kellett volna jönnünk, tapasztalatunk segítségével, a követendő taktikára. De, mint a svédek elleni mérkőzés is mutatta, erre csak olyan együttes képes, amelyik birtokában van a jó szereplés feltételeinek, elsősorban a kiváló erőnlétnek. Ezzel pedig ezen a mérkőzésen csapatunk nem dicsekedhetett, és bár tudtuk, hogy mit kellene csinálnunk, de gyenge kondícióban, egyes játékosok „defektje” miatt, a csapat egyszerűen képtelen volt végrehajtani az elgondolásokat.

Pedig 10 nappal később nagy és számunkra sokat jelentő találkozón szerepeltünk.

Angliába hívták meg hosszú idő után a magyar válogatottat.

Abba az országba, ahol a labdarúgás bölcsője ringott.

Angliába, amelynek válogatottját – otthonában – 90 év óta nem fektette kétvállra egy ország válogatottja sem.

A tanítványok készültek a tanítómesterek elleni mérkőzésükre.

Kisgyerckkorom óta tudom, hogy a magyarok az angoloktól vették át ezt az érdekes, izgalmas, bővelkedő labdajátékot.

Sokszor gondoltam hálás szívvel a BTC-re, Ray Ferencre és Stobbe Ferencre, a magyar labdarúgás elindítóira, hiszen ez a sport nagyon sok örömet szerzett egész életemben: a gömbölyű bőrlabda, amelyet ősi formájában először állítólag Angliában fújtak fel.

Több angol edző járt Magyarországon, hogy megtanítsa a magyarokat erre a nagyszerű játékra. Közülük Jimmy Hogant, az MTK hajdani angol mesterét, Orthék edzőjét említem. Jimmy bácsit nagyra becsülik ma is a magyar labdarúgó-életben.

A régi magyar játékosok sokat tanultak az angol edzőktől, a magyar csapatok az angol együttesektől. A WM-rendszert, amely fordulatot hozott a magyar labdarúgásba, az angoloktól importáltuk.

Most tehát vizsgára készültünk. Nagy erőpróbára.

Angliába.

Korábbi külföldi mérkőzéseinkre sokszor jött el az egyik kiváló angol futballszakember, Walter Winterbottom ceruzával, jegyzetfüzettel a kezében. Az angol szakvezetők követték csapatunkat. Megfigyelték stílusunkat és a játékosok képességeit. Derűsre válhatott Winterbottom arca a svédek elleni, csalódást keltő játékunk láttán.

Úgy látszott, hogy Anglia labdarúgásának egéről elszálltak a baljós felhők. Angliába érkezésünkkel is hallottam, hogy ott nagy pénzekkel fogadták vereségünket, mondván, nem kell félni tőlünk, nem vagyunk „boszorkányok”...

A Svédország elleni őszi találkozónk fél kudarca mindenesetre óvatosabb tette a magyar vezetőket: jobban vigyáztak a játékosok erőnlétére, technikai képzésére.

Együttesünk tagjait fűtötte az angol portya, a mesterekkel való találkozás lehetősége.

Újra összeforrott lelkiileg a csapat.

Taktikánkat, játérendszerünket, szinte football-laboratóriumban állították össze, valósággal logarléccel.

Sebes Gusztávot sokszor láttuk papírtekercsekkel a hóna alatt megjelenni edzéseinken. A különböző taktikai elgondolások rajza szerepelt ezeken, mint valami építészeti tervrajzon.

Elég sok vita zajlott körülöttem is. Rám többnyire úgy gondoltak a szakvezetők, mint olyan játékosra, aki technikás, kulturált, de nem bírja fizikummal a 90 perceket. Viszont jó taktikai érzékem miatt mégis mellettem döntöttek, elsősorban a svájciak elleni teljesítményem hatására.

Anglia válogatottja ellen engem jelöltek a középcsatár helyére. Az angol szakemberek úgy könyveltek el, mint megrögzött hátravont középcsatárt.

Valóban, az előkészítő mérkőzéseken is sokszor szerepeltem hátravonva és azt tartottam, hogy így hasznosabb tagja vagyok a csapatnak, mint elől.

De Johnston, a középhátvédem ellenem milyen ellenszert talál ki majd? ... És ha hátravontan játszom, melyik fedezet vigyáz majd rám, Wright vagy Dickinson, vagy valamelyik összekötő? ...

Ezek a gondolatok jártak a fejemben. Sokszor leforgattam már jó előre magamban az angolok ellen várható játékom filmjét, holott még sohasem láttam játszani tanítómestereinket.

Érdekes körülmények között zajlottak le előkészítő mérkőzéseink. Rend szerint vidéki városokban tartottuk edzőmérkőzéseinket, ezzel a sportot, a labdarúgást is népszerűsítettük vidéken.

Szakvezetőink megkérték az edzőtársat, hogy olyan felfogásban játsszunk ellenünk, ahogyan azt az angol válogatottól várjuk.

Az egyik szakvezető elővette azt a papírtekercset, amelyre az angolok játérendszerre volt felrajzolva. Minden angol játékosról feljegyzéseket készítettek, tudták, hogy ki milyen felfogásban játszik, milyen a játékmódora és előreláthatóan milyen taktikát alkalmaznak majd ellenünk tanítóink.

Az edzőtárs jobbfezetére rámutattak:

– Fiam, te leszel Wright – mondták a meglepett fiúnak.

A vidéki gyerek érdeklődéssel hallgatta a felvilágosításokat és tanácsokat, amelyek arról szóltak, hogy az edzőmérkőzésen hogyan kell ügyelnie balösszekötőjére, különösen arra, hogy megakadályozza a labdaátvételt.

A vidéki „Wright” tréfás hangon megkérdezte:

– Könnyebb feladatot nem kaphatok? ...

Tovább folyt a szereposztás.

A vidéki jobbhátfédet kinevezték Ramseynek, a balhátfédéből Eckersley lett. Mindketten megkapták a receptet arra, hogyan fogják majd a válogatott két szélsőjét.

Különösen nagy figyelmet szenteltek edzőtársunk középhátvédjének a kioktatására.

– Idehallgass, fiam – füleltem meglepetve, amint középhátvédemnek magyarázták –, Hidegkuti előretolt középcsatárként kezdi a játékot, majd később húzódik hátra... De ha hátrahúzódva játszik, ne hagyj magad kicsalni, még ha túlságosan hátra is jön, vigyázz, mert Nándi bácsi megtalálja a rést, váratlanul kitör és lő...

Ekkor, szinte a végszóra ugrott fel a kispadról a vidéki együttes kapusa, és kedélyesen mondta:

– Ha Hidegkuti lő – „Merrick” majd a helyén lesz...

Az angolok ellen készülő csapatunk edzőtársa tehát pontos utasítást kapott az angol válogatott elképzelhető szerepéről, hogyan kell játszania ellenünk.

Figyelmeztetést kaptak külön a védők, nagyon ügyeljenek Bozsikra, a kulcsemberre, ne veszítsék el őt a szemük elől, mert miközben a védők a csatárokra vigyáznak, Bozsik az üres résceken a kapura tör.

A taktikai rajzok fölé hajoltak a szakvezetők, mint a nagy csata előtt a hadvezérek. Piros és kék vonalak, apró pontok, betűk, számok ábrázolták az angol csapat várható támadásszövéését.

És a vidéki városka sporttelepének pályáján, délután öt órakor, megkezdődött – az első „magyar-angol” mérkőzés...

Úgy tűnhetett ez a labdarúgás berkeiben nem járatos előtt, mint egy színházi próba, ahol jelmez és maszk nélkül játsszák a darabot a színészek. A szerep szerinti szöveget csak elmondják, de nem hangsúlyoznak. A „színészeket” olykor elragadja a szöveg lendülete, megfelelnek arról, hogy díszlet nélküli színpadon próbálnak és szárnyalni kezd a szó...

A vidéki fiúk, persze, nemegyszer megfeleltek arról is, hogy ők nem Merrick, Wright, Taylor szerepét alakítják: saját elgondolásaik, stílusuk szerint játszottak.

És megfeleltekünk mi is arról, hogy nem Anglia válogatottja ellen tartjuk tulajdonképpen a főpróbát.

A díszelőadásra – az évszázad mérkőzésére – csak 1953. november 25-én került sor...

Vonaton utaztunk, nem mint máskor repülőgépen. Ennek a megnyújtott utazásnak az volt a célja, hogy a vonaton kipihenjük fáradtságunkat. A természet szépségei, a festő ecsetjére kívánczó táj megnyugtatta az idegeket. Így voltunk mi is, amikor átrobogott velünk a párizsi gyors Ausztria vadregényes hegyei között és Svájc idillikus tájain. Legjobban a vonaton kapcsolódik ki az ember, lassan háta mögött hagyja a fárasztó múltat.

Mi a jövőnk elé utaztunk a párizsi expresszen, London felé.

Párizsban rövid időre megpihentünk. Az Eiffel-torony tövében, vagy a Place de la Concorde-on megállva, nem tudtam betelni a „Fények városá”-nak a csodálatától. És a francia emberek közvetlenségétől. A St. Michel

útját jártuk, vagy a Bois du Boulogne lehullott sárga leveleit tapostuk és Ady verssorait idéztük a párizsi ősrről, amely számunkra nem az elmúlást, hanem az újjáéledést, a tavaszt jelentette.

Nem vagyok túlságosan költői lélek, de megihlettek engem, a talán rideg és száraz sportembernek tűnő magyar labdarúgót a francia főváros szépségei, a Montmartre művészhangulata, a Louvre képtára. A bohém természetű emberek, akik ott ülnek a hideg őszi estéken is a kályhák mellett, a kávéházak teraszán. Nem találtam abban sem kivetni valót, hogy a Metro lejárójának sötét lépcsőin, kapumélyedések homályában, s az autóbuszon is önfeledten, valóban párizsi hangulatban csókoíztak a fiatalok.

A francia klubok egész serege invitálta meg csapatunkat edzőmérkőzésre. Hiszen nagy bevételt ígért az eddig veretlen magyar csapat szereplése.

Vezetőink utolsó előkészítő mérkőzésünk színhelyéül az egyik Párizs mellett fekvő gyárvárost választották, azt, ahol a Renault-autókat ontják a gyár műhelyei. A Renault-gyár csapata volt az edzőtársunk és a mérkőzés, s az utána következő órák meghitt hangulatban teltek el.

A gyáriak büszkéek voltak, hogy az ő csapatukat választották vezetőink edzőtársnak, sok új barátot szereztünk ezen a kiránduláson. Tetszetős, de óvatos játékkal fejeztük be az angolok elleni előkészületeinket.

A La-Manche-csatornán keltünk át Angliába, a vonatunkat vivő átkelő hajón felújítottuk a Márvány-tengeren, hét évvel ezelőtt átélt „élményeinket”. Elsőnek Dover fehér sziklái köszöntöttek minket, aztán bensőséges fogadtatásban részesítettek az angol vezetők, újságírók is. Végigfilmezték utunkat Londonig.

Valóban úgy léptem le Londonban a vonatról, mintha valami mesebeli filmregény szereplője lennék.

Az angol vezetők szavaiból és az angol újságírók beharangozó cikkeiből nem csendült ki pesszimizmus. Sőt! A svédek elleni játékunk után már sokkal jobban bíztak az angolok magukban és veretlenségünk megállításában, mint azelőtt.

A svédek angol edzője, Raynor, nagyon lekicsinylően nyilatkozott csapatunkról, legutóbbi gyenge játékunkból arra következtetett, hogy Anglia legjobb tizenegye feltűzi majd „skalpunkat”, biztos győzelmet arat.

Úgy vettem észre, elbizakodottság lett úrrá az angolok hangulatán. Arra gondoltam, így van ez jól, ne bennünket tartsanak esélyesnek.

A favoritnak mindig nehezebb a dolga és mi számos példából arra is következtettünk, hogy a túlságosan nagy önbizalommal rendelkező ellenfeleket éri aztán legtöbbször a kellemetlen meglepetés.

A svédek elleni félsikerünk ellenére sem csökkent Angliában a mérkőzés iránti érdeklődés. Jegyeket már hetekkel ezelőtt nem lehetett kapni. Amikor a liftes fiú az emeletünkre felvitt, kérően nézett ránk, jegyet kért.

Az étkezésnél, ha a tálat élénk nyújtotta a pincér, valamivel mélyebben hajolt és fülünkbe sóhajtott a hő óhaját. Jegyet kért a borbély, a hotelportás és mi tőlünk telhetően igyekeztünk az igényeket kielégíteni.

Tippeket adtak a hotelszemélyzet tagjai. Hogyan kell játszani, kiket kell lefognunk és hogyan helyezkedjünk. Ha ezeket a szaktanácsokat megfogadjuk...

A hasznos tanácsokat a mérkőzés előtti játékosértekezleten mondták el nekünk.

Milyen is az ilyen, mérkőzés előtti taktikai értekezlet?

Ülünk nagy csendben az egyik társalgóban. Sokan már úgy érzik, mint ha a Wembley-stadionban lennének. Azt hisszük, hogy az ilyen megbeszélésen már nem sok újat hallhat az ember. Az összeállítás eldőlt már, tudtam, hogy nem a huszadik, a harmincadik, hanem az első perctől kezdve tagja leszek a csapatnak. Tehát ezek a kínos, aggodalmaskodó, kritikus percek, a csapat összeállításának problémája sem zavarja már az itt ülők idegeit.

Ismerjük a konferálásokból az angol csapat erőnyeit és hibáit. Tudjuk milyen magasak vagy alacsonyok. Tudom, hogy milyen szerep vár rám: hátravontan játszom ezúttal is. Nyilván tudják ezt az angolok is.

Szóval többnyire semmi újat, különlegeset nem vár a játékos az utolsó megbeszéléstől, hiszen a taktika kérdése is eldőlt már: azt a „lemezt” játszunk, ami jól bevált Helsinkiben, s más országokban, mi újat, különlegest mondhatnak most a szakvezetők?

Csendben ülünk, figyelmesen hallgatunk. Összpontosítunk, előrehajlunk, hiszen nem árt, ha az ember még egyszer átveszi a leckét.

Nincs olyan játékosértekezlet, ahol újat ne hallana az ember!

Még hozzá számomra micsoda meglepetést!

Mivel köztudatba ment át Angliában, hogy én tipikus hátravont középcsatár vagyok, s nyilván erre rendezkedik be majd az angol védelem is, azt az utasítást kaptam, hogy a mérkőzés elején át kell vedlenem előretolt középcsatárrá, így kezdjek, hadd higgyék az angolok, hogy ez lesz a szerepköröm. Bizonyára meglepetést kelt majd számukra, ha ott tanyázok 16-osuk előtt, ahelyett, hogy a félvonalnál ütném fel tanyámat. E váratlan húzás nyilván zavart okoz majd a védelemben, hiszen nem erre számítanak.

Pillanatok alatt átkapcsoltam a szerepkörömet. Lám, újat is tudnak hozni a taktikában, váratlant, legalábbis az ellenfél számára. Erre gondoltam, de felrémlített az is bennem, hogy előrehúzódva vajon hogyan megy nekem a játék, amikor már jól beidegeztem hátul a szerepemet. No, de majd meglátjuk.

Sok új vonás jellemezte ezenkívül is az angolok ellen követendő taktikánkat. Például: Zakariás, a fedezet, a negyedik hátvéd szerepét kapta. Lórántnak a „söprögetés” volt a feladata és védőfeladatokkal is megbíz-